

Ἀναστάσιος Ἰορδάνογλου

Καραμανλήδικες ἐπιγραφές
τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ζωοδόχου Πηγῆς Βαλουκλῆ Κωνσταντινουπόλεως

Α- ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ:

Ἐπικράτησε νά λέγονται "Καραμανλήδες"¹ οἱ γηγενεῖς Ἑλλη-
νες τῆς κεντρικῆς Μικρᾶς Ἀσίας², οἱ ὅποιοι ὡς τουρκόφωνοι ἐ-
γραφαν καί διάβαζαν τά τουρκικά μέ ἑλληνικά γράμματα³. Τήν ὀ-
νομασία αὕτη πῆραν ἀπό τό τουρκικό ἐμιράτο "Karamanoğulları"
πού ἰδρύθηκε στήν ἴδια περιοχή στά 1256, μετά τή διάλυση τοῦ

1. Γιά τίς θεωρίες πού ὑπάρχουν γύρω ἀπό τήν καταγωγή τῶν Καραμανλήδων βλ. J. Eckmann, *Anadolu Karamanlı Ağızlarına Ait Araştırmalar* (= "Ἐρευνες σχετικά μέ τίς καραμανλήδικες διαλέκτους στή Μικρά Ἀσία), Ankara Üniversitesi Dil, Tarih-Coğrafya Dergisi 8 (1950), σ. 165. Faruk Sümer, *Anadolu'ya yalnız göçebe Türkler mi geldi?* (= "Ἐγκαταστάθηκαν στή Μικρά Ἀσία μόνο νομάδες Τοῦρκοι;), *Belleten* 24.96 (1960), σ. 577. Speros Vryonis, Jr., *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and Process of Islamization from the Eleventh through the Fifteenth Century*, Berkeley California, 1971, σ. 453.
2. Πού ἔχαλζ Τοῦρκ δεγύλδερ. Ρούμδερ. Πένδε Βιλαγετίν Χριστιανλαρηνδάνημ. Λάκιν Τοῦρκ δεγύλ Ρούμουμ ... Πού Χριστιανλάρ Βιλαγετίν χιάζιμ βέ ἀσῆλ ἔχαλισύδριλερ. Πουνλαρῆν Ταριχί γάγερ ἐσκύδερ. Πού ταριχίν πύρ δεβρεσί Ἰσκενδέρι-Κεϊύρ βέ ὀνούν χαλεφλερύ ἰλέ πασάάρ, δύκερ πύρ δεβρεσί ἰσέ Χριστιανληγῆν βέ Βυζανσην ἔν παρλάκ δεβρελερύ ἰλέ κερσῆρ πύρλεσῆρ (= Ὁ πληθυσμός αὐτός δέν εἶναι τουρκικός, εἶναι ἑλληνικός. Κι' ἐγώ εἶμαι ἀπό τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Ἐπαρχίας. Ὡστόσο δέν εἶμαι Τοῦρκος ἀλλά Ρωμιός. Οἱ Χριστιανοὶ αὐτοῦ εἶναι οἱ παλαίου καί πραγματικοὶ κάτοικοι τῆς Ἐπαρχίας. Ἡ ἱστορία τους εἶναι πολὺ παλαιά. Μιά περίοδος τῆς ἱστορίας τους ἀρχίζει μέ τόν Μ. Ἀλέξανδρο καί τοὺς διαδόχους του, ἡ ἄλλη συνεννοῦται μέ τή χρυσή ἐποχὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τοῦ Βυζαντίου), βλ. Δημοσθένης Δανιηλίδης, Παπαμῆν πύρ μεκδουποῦ (= Ἐνα γράμμα τοῦ πατέρα μου), *Μικρασιατικόν Ἡμερολόγιον ὁ Ἀσπὴρ* 1914, Κωνσταντινούπολη 1913, σ. 61 πβλ. Ἰωάννης Ἰωαννίδης, *Καيسάρεια Μητροπολιτλερί βέ Μααλουμάτη Μουτεννεββιά* (= Μητροπολίτες Καϊσαρείας καί ποικίλη ὕλη), Κωνσταντινούπολη 1896, σ. 149.
3. Salaville, S.,-Dalleggio, Eug., *Karamanlidika, Bibliographie analytique d'ouvrages en langue turque imprimés en caractères grecs*, Collection de l'Institut Français d'Athènes, τόμ. Α' 1584-1850, Ἀθῆναι 1958, τόμ. Β' 1851-1865, Ἀθῆναι 1966, τόμ. Γ' Ἐκδ. Φιλολογικὸς Σύλλογος Παρνασσός 1866-1900, Ἀθῆναι 1974.

κράτους τῶν Σελτζούκων. Ἀπό τό ἐμιράτο αὐτό, πού εἶχε πληθυσμό δύο ἑκατομμύρια περίπου καί ἐκτεινόταν ἀπό τήν Καισάρεια ὡς τή Σπάρτη (Isparta) καί ἀπό τήν Ἄγκυρα ὡς τήν Ἀττάλεια⁴, ὀνομάστηκε "Καραμανία" (Karaman) ὅλη ἡ περιοχή καί "Καραμανλήδες" ἢ "Καραμανίτες" ὅλοι οἱ κάτοικοι. Ὡστόσο ἡ προηγούμενη ὀνομασία τοῦ τόπου ἦταν Καππαδοκία καί τῶν κατοίκων της Καππαδόκες⁵. Ἡ Καππαδοκία ἀρχισε νά παρακαμάζει μετά τόν 8ο αἰ., ὅποτε Πέρσες, Ἀραβες, Μογγόλοι καί ἄλλα ἔθνη εἰσέβαλαν στή χώρα, τήν κατέστρεψαν καί ὑποδούλωσαν τοὺς κατοίκους της. Τελικά ὁ Ἄλπ-Ἀρσλάν, ὁ ἀρχηγός τῶν Σελτζούκων κατέκτησε τήν Καππαδοκία τόν 11ο αἰ.⁶

Τό σημαντικότερο γεγονός γιά τοὺς Καππαδόκες πού ἐξηγεῖ ἴσως τή χρήση τῆς τουρκικῆς γλώσσας ἀπ'αυτοὺς σημειώθηκε τήν ἐποχὴ τοῦ ἐμιράτου "Karamanoğulları". Στίς 13 Μαΐου 1277 ὁ βεζίρης Μεχμέτ Βέης εἰσηγήθηκε νά μὴ χρησιμοποιεῖται ἄλλη γλώσσα ἐκτός ἀπὸ τήν τουρκικὴ στό Διβάνιο, στή μονὴ τῶν Δερβισῶν, στήν αἴθουσα ἀκροάσεων τῆς βασιλικῆς Αὐλῆς, στό δικαστήριο, στήν πλατεία καί σέ ἄλλους ἀνοιχτούς χώρους⁷. Μὲ τήν ἀπόφαση αὐτὴ οἱ Ἕλληνες τῆς Καππαδοκίας ὑποχρεώθηκαν νά μιλοῦν τὰ τουρκικά.

Τό γεγονός αὐτό, καθὼς καί ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τοῦ τουρκικοῦ πληθυσμοῦ⁸ σέ σχέση μὲ τοὺς ντόπιους Ἕλληνες, συνέτεινε στήν ἐπικράτηση τῆς τουρκικῆς γλώσσας πρῶτα στήν ἀγορὰ καί ἔπειτα στό σπίτι. Ἦρθε καιρὸς πού στήν Ἐκκλησία τό εὐαγγέλιο, ὁ Ἀπόστολος, οἱ Προφητεῖες, οἱ Χαιρετισμοὶ κ.ἄ. διαβάζονταν στά τουρκικά, ἐνῶ ταυτόχρονα τουρκικά ὀνόματα ἀντικα-

4. Ibrahim H. Konyali, Karaman Tarihi (= Ἱστορία τῆς Καραμανίας), Κωνσταντινούπολη 1967.

5. Σχετικὰ μὲ τήν Καππαδοκία βλ. Ν.Σ. Ρύζος, Καππαδοκικά, Κωνσταντινούπολη 1856. Ἰωάννης Ἰωαννίδης, Καισάρεια Μητροπολιτερί, ὀ.π., σ. 1 καί ἔξ.

6. Ἀναστάσιος Μ. Λεβίδης, Ἱστορικὸν Δοκίμιον Διηρημένον εἰς τόμους τέσσαρας καί περιέχον τήν θρησκευτικὴν καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν τήν χωρογραφίαν καὶ Ἀρχαιολογίαν τῆς Καππαδοκίας, τόμ. Α', Ἀθήναι 1885 σ. 268.

7. Γ.Α.Χουδαβερδόγλου-θεόδωτος, Ἡ Τουρκόφωνος Ἑλληνικὴ Φιλολογία 1453-1924, Ἐπετηρὴς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν 7 (1930), σ. 301. Faruk K. Timurtas, Türkçenin devlet dili oluşu (= τὰ τουρκικά ἐπίσημη γλώσσα τοῦ Κράτους), Türk Kültürü 21 (1964), σ. 160. Ibrahim H. Konyali, Karaman Tarihi, ὀ.π., σ. 5.

8. Βλ. Faruk Sümer, Anadolu'ya, ὀ.π., σ. 577.

9. Ἰορδάνης Ι. Λημνίδης, Περὶ τοῦ Μικρασιατικοῦ Ἰδιώματος, Ἄπ' Ὅλα, φύλλο 481-482, 18/31 Αὐγούστου 1918.

θιστοῦσαν τὰ ἑλληνικά: Ἀμαξόπουλος-Ἀραμπατζόγλου, Δεόντιος-Ἀρσλάν, Τριανταφυλλιά-Κιουλιστάν, Βασιλική-Σουλτάνα κ.ἄ.¹⁰ Τό πρόβλημα πού δημιουργήθηκε ἀπό τήν κατάσταση αὐτή ἦταν ἀρκετά σοβαρό. Οἱ Καππαδόκες, ὅσοι ἔγιναν τουρκόφωνοι¹¹, δέν μποροῦσαν πιά νά διαβάσουν κανένα κείμενο οὔτε στά ἑλληνικά¹² οὔτε στά τουρκικά, γιατί οὔτε τήν ἑλληνική γλώσσα ἤξεραν, οὔτε καί τήν παλαιά τουρκική γραφή μέ τούς ἀραβοπερσικούς χαρακτῆρες. Πιστεύουμε ὅτι, ἡ λεγόμενη "καραμανλήδικη γραφή"¹³, δηλ. τουρκική γλώσσα μέ ἑλληνικούς γραφικούς χαρακτῆρες ὑπῆρξε ὑποχρεωτική ἀπόρροια αὐτῆς τῆς κατάστασης.

Β- Ἡ ἐγκατάσταση τῶν Καραμανλήδων στήν Κωνσταντινούπολη

Μετά τήν κατάληψη τῆς Καππαδοκίας ἀπό τούς Σελτζούκους ἀρχίζει μιὰ νέα περίοδος γιά τούς κατοίκους τῆς, πού τή διακρίνει ἡ ἀναγκαστική μετατόπιση (sürgün), κυρίως πρός τήν Κωνσταντινούπολη¹⁴. Ὁ πορθητής Μεχμέτ ὁ Β΄ μετέφερε ἐργάτες καί τεχνίτες ἀπό τίς περιοχές Ἰκονίου καί Λαράνδων (Larande) καί ἐγκατέστησε αὐτούς στό Γαλατᾶ καί στόν εὐρωπαϊκό τομέα τῆς

10. Νέβ-σεχιρ Μεκτεπελρινύν Δερσααδέτ Ἐφορεύασηνην Γιουζινδζύ Σενέι Δεβριεσί 1820-1920 (= Ἐκατοντάετηρῦδα τῆς Ἐφορέας στή Κωνσταντινούπολη τῶν ἑλληνικῶν σχολείων Νεαπόλεως Καππαδοκίας 1820-1920), Κωνσταντινούπολη 1920, σ. 121.

11. Ἀπό τούς καππαδοκικούς οἰκισμούς οἱ 47 ἦταν τουρκόφωνοι, οἱ 27 ἑλληνόφωνοι. Βλ. Θανάσης Π. Κωστάκης, Ἡ Ἀνακού, Ἀθήνα 1963, σ. XIX.

12. "Μέγας Βασίλειοςον γιά Χρυσόστομοςον ὁ λισανδά νουτκλαρηνή ἐσιδέν βέ ἀνλαγιάν Ἀνατόλ δεζεμιετζ, μανασίς δεβεχερσίς πύρ ἄλφαγια καλδή. Που χάλ 1750 γιέ καδάρ δεβάμ ἐτδί (= Ἡ κοινότητα στήν Ἀνατολή, ἡ ὁποία ἄκουε καί ἐννοοῦσε τούς λόγους τοῦ Μεγάλου Βασιλεῖου ἢ τοῦ Χρυσοστόμου ἀπέμεινε μ' ἕνα ἀλφάβητο χωρὶς νόημα. Ἡ κατάσταση αὐτή συνεχώστηκε ὡς τὰ 1750). βλ. Ἡλίας Ἐμμανουηλίδης, Ἀνατοληδὲ μεαριφύν μουχαφασσά (= Ἡ διαφύλαξη τῆς παιδείας στήν Ἀνατολή), Μικρασιατικόν Ἡμερολόγιον ὁ Ἀστήρ 1913, Κωνσταντινούπολη 1912, σ. 263.

13. Σχετικά μέ τὰ ὀνόματα πού ἔδωσαν οἱ Καραμανλίτες στή γραφή τους βλ. J. Eckmann, Die Karamanische Literatur, Philologiae Turcicae Fundamenta, τόμ. Β΄ Wiesbaden 1964, σ. 820 Ἐμμ. Ἰ. Τσαλκόγλου, Λαογραφικά τῶν Φλαβιανῶν (Ζιντζύντερε) Καυσαρείας τῆς Καππαδοκίας, Μικρασιατικά Χρονικά 15 (1971), σ. 175.

14. Βλ. Ἀπόστολος Ε. Βακαλόπουλος, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ Β΄, Τουρκοκρατία 1453-1669, Θεσσαλονίκη 1964, σ. 386-392.

Κωνσταντινούπολης¹⁵, μέ σκοπό τόν ἐξωραϊσμό τῆς πόλης. Βασικά ἐγκαταστάθηκαν στίς περιοχές Κοντοσκαλίου, Ὑψωμαθίων, ὅπου ἡ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου μετονομάστηκε σέ "Ἅγιο Κωνσταντίνό τῆς Καραμανίας" ἢ "τῶν Καραμανιωτῶν"¹⁶. Τήν ἐποχή ἐκείνη (1477), σύμφωνα μέ τήν ἀπογραφή πληθυσμῶν πού ἔκανε ὁ καθῆς τῆς Κωνσταντινούπολης, Μεβλανά Μουχιδδίν μαζί μέ τόν "ζαΐμη Μαχμούτ, ὑπῆρχαν στή Κωνσταντινούπολη καί στό Γαλατᾶ 9.753 οἰκογένειες Ὀθωμανῶν, 31 μουσουλμάνων τσιγγάνων, 3743 Ἑλλήνων, 818 Ἀρμενίων, (οἱ 384 ἦταν Ἀρμένιοι Καραμανλήδες), 1647 Ἑβραίων καί 332 Φράγγων στό Γαλατᾶ. Ἄλλωστε, γιά τήν περιοχὴ τῆς κύριας Κωνσταντινούπολης ἐντός τῶν τειχῶν σημειώνονται 9.218 οἰκίαις μουσουλμάνων, 31 μουσουλμάνων τσιγγάνων, 3151 Ἑλλήνων, 372 Ἀρμενίων, 384 Ἀρμενίων Καραμανλήδων¹⁷.

Μετά τή βασιλεία τοῦ πορθητῆ Μεχμέτ Β' ἀφορμὴ γιά νέες μετατοπίσεις τῶν τουρκοφῶνων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔδωσε ὁ μέγας σεισμός πού ἔγινε στή Κωνσταντινούπολη στίς 14 Σεπτεμβρίου 1509, ὅποτε καταστράφηκε τελείως ἡ συνοικία Καραμάν καί ἔπεσαν 109 τζαμιά καί 1070 σπίτια. Τότε κάλεσε ὁ Σουλτάνος Βαγιαζίτ (1481-1512) τὸ Διβάνιο καί συζήτησε τόν ἐξωραϊσμό τῆς πόλης. Κατά τή συνεδρία ἀποφασίστηκε νά κληθεῖ ἓνα άτομο ἀπό κάθε 20 οἰκογένειες καί νά συγκεντρωθοῦν 22 ἄσπρα σάν φόρος ἀπὸ κάθε οἰκογένεια. Ἀκόμη, ἐκτοπίστηκαν 37.000 μισθωτοὶ ἐργάτες, ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καί 29.000 ἀπὸ τὴ Ρωμυλία¹⁸. Φαίνεται πὼς οἱ ἐξορίες τῶν τουρκοφῶνων Μικρασιατῶν συνεχίστηκαν καί κατά τήν ἐποχὴ τῆς αὐτοκρατορίας τοῦ Σελίμ Α' (1512-1520), μετά τήν προσάρτηση τῆς Αἰγύπτου στήν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία, ὅποτε μαζί μέ Αἰγύπτιους τεχνίτες μεταφέρθηκαν στή Κωνσταντινούπολη καί μερικοὶ χριστιανοὶ καί Ἑβραῖοι. Τὴν πληροφορία αὐτή, μᾶς δίνει καί ὁ περιηγητὴς Hans Dernschwam, πού ἐπισκέφτηκε τὴν Κωνσταντινούπολη καί ὀρισμέ-

15. Mahmut Şakiroğlu, Βιβλιοκρισία, Salaville, S., -Dalleggio, Eug., Karamanlidika τόμ. Γ', Belleten 38.152 (1974), σ. 757.

16. Μ. Γεδεών, Τὸ κήρυγμα τοῦ θεοῦ λόγου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Κάτω Χρόνων, Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια 8 (1888), σ. 200.

17. Μ.С. Şehabeddin Tekindağ, İstanbul (= Κωνσταντινούπολη), Ἐγκυκλοπαίδεια Ἰσλάμ, 5 (1950), σ. 1207. Πβλ. Schneider, Die Bevölkerung Konstantinopels, σ.240-241 Ἀπόστολος Ε. Βακαλόπουλος, Ἱστορία..., ὁ.π., σ.390. Halil İnalçık, Fatih Sultan Mehmet, İstanbul Fethi ve imparatorluk (= Ὁ πορθητὴς Μεχμέτ, ἡ ἄλωση τῆς Κωνσταντινούπολης καί ἡ Αὐτοκρατορία), Türk Kültürü 2 (1964), 13.

18. Μ.С. Şehabeddin Tekindağ, İstanbul, ὁ.π., σ. 1203.

19. ὁ.π., σ. 1204.

νες περιοχές τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, σάν μέλος οὐγγρικήσ ἐπιτροπῆσ στά 1553-55: "Σέ ἀπόκεντρη συνοικία τῆσ Κωνσταντινούπολῆσ, ἀναφέρει ὁ περιηγητής, ὄχι μακριά ἀπό τό Yedikule (Ἑπταπύργιο) κατοικεῖ Ὁρθόδοξοσ πληθυσμός, πού φέρει τ' ὄνομα "saramanos" ἀπό τή χώρα "Saramania" κοντά στήν Περσία. Τελοῦν τή λειτουργία στά ἑλληνικά παρόλο πού δέν καταλαβαίνουν τήν Ἑλληνική γλώσσα. Δέ γνωρίζω ἀν χρησιμοποιοῦσαν τήν ἴδια γλώσσα καί παλαιότερα. Λέγεται ὅτι μεταφέρθηκαν στή Κωνσταντινούπολη ἀπό τόν Σουλτάνο Σελίμ τόν πατέρα τοῦ σημερινοῦ Σουλτάνου, μετά τίς μάχεσ πού διεξήγαγε ὁ ἴδιοσ στίσ περιοχές ἐκείνεσ τῆσ Μικρᾶς Ἀσίας. Εἶναι δυναμικός καί πολυάριθμοσ πληθυσμός. Οἱ γυναῖκεσ φοροῦν ἄσπρα καί χρωματιστά καπέλλα, στενόμακρα στό ἐπάνω μέρος, ὅπωσ ἡ σκούφια τοῦ πάπα καί σκεπάζονται μέ τούλι μέχρι τό στήθοσ στίσ ἐξόδουσ τουσ" ²⁰.

Πληροφορίες γιά τοῦσ Ἀνατολίτεσ στή Κωνσταντινούπολη μᾶσ δίνει καί ἕνασ ἄλλοσ περιηγητής, ὁ Nicolay, πού ἐπισκέφτηκε τήν Πόλη στά 1551: "Ὁ μακρὸσ δρόμοσ κοντά στό Ἑπταπύργιο, γράφει ὁ περιηγητής, κατοικεῖται κυρίωσ ἀπό τοῦσ Καραμανλήδεσ. Καταβάλλουν κανονικά τοῦσ φόρουσ στίσ τουρκικέσ ἀρχέσ καί ἀσχολοῦνται μέ τό ἐμπόριο καί τή χειροτεχνία. Εἶναι ἐπιτήδειοι ἐμποροὶ καί διακρίνονται στή χρυσοχοΐα καί τήν κεντητική. Οἱ ἄντρεσ ἔχουν τά μαγαζιά τουσ στό "Bedesten", ὅπου πωλοῦν ἀντικείμενα ἀπό χρυσο, ἀσήμι, πολύτιμεσ πέτρεσ, γοῦνεσ κ.ἄ. Ντύνονται σύμφωνα μέ τή μόδα, ὅπωσ οἱ ἄλλοι Ἕλληνεσ τῆσ πόλῆσ. Οἱ γυναῖκεσ πού προέρχονται ἀπό καλέσ οἰκογένειεσ βγαίνουν σπάνια ἀπό τά σπίτια τουσ σέ σύγκριση μέ τίσ ἄλλεσ Ἑλληνίδεσ καί αὐτό μόνο γιά νά πᾶνε στό λουτρό καί στήν ἐκκλησία. Κλεισμένεσ στό σπίτι περνοῦνε τόν καιρό τουσ κεντώντασ. Οἱ γυναῖκεσ πού προέρχονται ἀπό πτωχέσ οἰκογένειεσ πωλοῦν αὐγά, τυρί, κοτόπουλα, λαχανικά σέ διάφορεσ ἀγορέσ. Ὅσο ἀφορᾶ τίσ πλούσιεσ φορᾶνε τά "Doliman" τουσ, ἢ τά βελούδινα, τᾶ σατέν, τᾶ λινά, πού εἶναι χρυσοκέντητα. Οἱ Καραμανλήδεσ διατηροῦν τό ἴδιο θρήσκευμα καί τήν ἴδια πίστη. Ἐκκλησιαστικῶσ ὑπάγονται στό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεωσ²¹.

20. Hans Dernschwam's, Tagebuch einer Reise nach Konstantinopel und Kleinasien (1553/55), ἔκδ. F. Babinger, Munich-Leipzig 1923, σ.52. Janos Eckmann, Die Karamanische Literatur, ὁ.π., σ. 820.

21. Nicolas De Nicolay, Les Navigations, Anvers 1577, 239 πβλ. Ἀπόστολοσ Βακαλόπουλοσ, Ἱστορία ..., ὁ.π., σ. 390. Richard Clogg, Notes on some karamanli books printed before 1850, Μικρασιατικά Χρονικά, 13 (1967), σ. 522. Ἐμμ. Ι. Τσαλίκουλοσ, Πότε καί πῶσ ἐτουρκοφώνησεν ἡ Καππαδοκία, Μικρασιατικά Χρονικά 14 (1970), σ. 21, ὅπου γίνεται λόγοσ καί γιά ἐξορίεσ τῶν Καραμανλιτῶν πρόσ τήν Κύπρο.

Ἀπό τίς πληροφορίες τῶν περιηγητῶν πού ἀναφέρθηκαν προκύπτει πέρα ἀπό τά ἄλλα ὅτι, οἱ Ἀνατολίτες ἦταν ἐγκατεστημένοι βασικά στίς συνοικίες Ὑψωμαθειῶν, Ἐπταπυργίου καί Κωνσταντινούπολης. Ὡστόσο, τήν ἐποχή αὐτή οἱ Τουρκόφωνοι Μικρασιάτες ἦταν ἐγκαταστημένοι καί σέ πολλές ἄλλες ἐνορίες τῆς Κωνσταντινούπολης. Αὐτό προκύπτει ἀπό τό γεγονός ὅτι, οἱ 607 τεχνίτες ἀπό τοῦς 1018, πού ἐργάστηκαν στήν ἀνέγερση τοῦ περιφημοῦ τεμένουσ Σουλεϊμανιέ στά 1557, ἦταν χριστιανοί καί προέρχονταν καί ἀπό τίς συνοικίες, Βλάγγας, Φαναρίου, Καραμάν, Ζεϊτοῦν, Ἐξι Μαρμάρων, Βαλατᾶ, Ἐδινρέκαπη, Γενῆ-Μαχαλλέ πού εἶχαν ἰδρυθεῖ ἀπό τοῦς ἐξόριστοὺς τῆς κεντρικῆς Μικρᾶς Ἀσίας²².

Οἱ σχέσεις καί οἱ κοινωνικές ἐπαφές τῶν Ἀνατολιτῶν μέ τοῦς Ἕλληνας τῆς Κωνσταντινούπολης μέχρι καί τά τέλη τοῦ 19ου αἰ. ἦταν περιορισμένες λόγω τοῦ διαφορετικοῦ τρόπου ζωῆς, ἀλλά καί τῆς γλώσσας, πού συχνά γινόταν ἀφορμή νά θίγονται οἱ πρῶτοι²³. Τό γεγονός ὅμως αὐτό δέν τοῦς ἐμπόδιζε καθόλου νά ἐνδιαφέρονται καί νά παρακολουθοῦν ἀπό κοντά καί μάλιστα ἐνεργά τά ἐκκλησιαστικά ζητήματα. Στίς 17 Ἀπριλίου 1540, μετὰ τό θάνατο τοῦ Πατριάρχη Ἱερεμία Α' τοῦς βλέπουμε νά συγκεντρώνονται μπροστά στό Πατριαρχεῖο καί νά ζητοῦν τήν ἐκλογή στό πατριαρχικό ἀξίωμα τοῦ Διονυσίου Νικομηδείας²⁴. Ἀλλά καί τό Πατριαρχεῖο ἐδειχνε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τοῦς Ἀνατολίτες καί χρησιμοποιοῦσε πολλές φορές τήν τουρκική μέ ἑλληνικά γράμματα γιά τήν ἀναγγελία τῶν ἀποφάσεών του. Τό πρῶτο γνωστό σιγίλλιο, γραμμένο μέ αὐτό τόν τρόπο πρὸς τίς ἐνορίες τῆς Πόλης εἶναι ἐκεῖνο τοῦ ἔτους 1763, πού ἀναφέρεται στήν ἰδρυση καί συντήρηση τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς Ἐξι Μαρμάρων-Ἐξω Κιωνίου²⁵ καί ἕνα ἄλλο ἀργότερα τοῦ ἔτους 1821, πού ἀφορᾶ τήν

22. Ömer L. Barkan, Süleymaniye Camii ve İmaret-i İnşaatı 1550-1557 (= τό τζαμί Σουλεϊμανιέ καί ἡ ἀνέγερσή του 1550-1557), τόμ. Α', Ἄγκυρα 1972, σ. 145.

23. Κ. Γ. Βαῦνης, Χαῦρπερβερλίκ βέ χαμιέτι βατανιέ (= ἐλεημοσύνη καί φιλοπατρία), Μικρασιατικόν Ἡμερολόγιον 1913, ὅ.π., σ. 54 πβλ. Γ. Νεαπολιτάκης, Οἱ Μικρασιάται καί ἡ Ἑλληνική Γλῶσσα, περιοδικό, Ἄπ' Ὅλα, ὅ.π.

24. Ἀθ. Κομνηνός Ὑψηλάντης, Τά μετὰ τήν Ἄλωσιν, Κωνσταντινούπολη 1870, σ. 91. πβλ. Ἀδ. Ν. Διαμαντόπουλος, Ὁ Μέγας Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίας Β' ὁ Τρανός καί ἡ κατάστασις τοῦ ἔθνους κατὰ τόν 18ον αἰῶνα, θρακικά 6 (1935), σ. 186.

25. Μ. Γεδεών, Ἀποσημειώματα Χρονογράφου, Ἀθήναι 1932, σ. 15. Τό σιγίλλιο δημοσιεύτηκε ἀπό τόν Ἰω. Φορόπουλο, ἔκδ. Ἐγγραφα τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ. Πηγαί τῆς ἱστορίας τῆς ἰδρύσεως, συντη-

Ίδρυση τῆς 'Εφορείας τῶν σχολείων Νεαπόλεως στή Κωνσταντινούπολη²⁶. Τό Πατριαρχεῖο επέτρεπε ἀκόμη νά γίνεται τό κήρυγμα στά τουρκικά σέ ἐνορίες ὅπου ὑπῆρχαν πολλοί 'Ανατολίτες²⁷. 'Εδῶ πρέπει νά μνημονευτεῖ τ'ὄνομα τοῦ Μητροπολίτη 'Αγκύρας Σεραφεΐμ, (18ος αἰ.) τοῦ μεταφραστή πολλῶν ἔργων στά καραμανλήδικα, πού κήρυξε τό θεῖο λόγο στή Κωνσταντινούπολη γιά πολλά ἔτη²⁸.

Μετά τίς ἀναγκαστικές μετατοπίσεις καί τήν ἱδρυση στήν πρωτεύουσα τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους μιᾶς πολυάριθμης ἀποικίας τῶν τουρκοκφῶνων, συνέχισε αὐτόματα πλέον ἡ διαδρομή τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ πρός τά παραλιακά κέντρα τῆς Μικρᾶς 'Ασίας καί μάλιστα πρός τή Κωνσταντινούπολη. Τά αἷτια τῆς διαδρομῆς αὐτῆς ἦταν καθαρά οἰκονομικά καί εἶχαν στενή σχέση μέ τό ἔδαφος τῆς Καππαδοκίας, ἀλλά καί μέ τήν ἐμπορική κίνηση. Ὅπως εἶναι γνωστό, τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἐδάφους τῆς κεντρικῆς Μικρᾶς 'Ασίας ἦταν ἀπό πέτρα καί ἄμμο. Ἡ Καισάρεια μάλιστα μαζί μέ τά χωριά της ἦταν ἀκατάλληλη γιά τή γεωργία. Ὅρισμένα χωριά ἀκόμη ὅπως τό Γούρβονος²⁹, Ζήλε³⁰, Μαλακοπή³¹ δέν

ρήσεως καί διολκῆσεως τῶν Σχολῶν τοῦ Γένους ἐν Κωνσταντινουπόλει καί ταῦς 'Επαρχίαις τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου, 'Εκκλησιαστική 'Αλήθεια, 20 (1900), σ. 475-9.

26. Τό σιγίλλιο αὐτό πού μνημονεύει ὁ 'Ιορδ. Ι. Ληνυδῆς - βλ. Περὺ Μικρασιατικοῦ 'Ιδιώματος, ὀ.π. - εἶναι δημοσιευμένο στά ἑλληνικά καί στά καραμανλήδικα. Γιά τό ἑλληνικό κείμενο βλ. 'Εκατονταετηρὺς τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει 'Εφορείας τῶν 'Ελληνικῶν Σχολῶν Νεαπόλεως Καππαδοκίας (Νέβ-σεχιρ) 1820-1920, Κωνσταντινούπολη 1920, σ. 79-86. Γιά τό καραμανλήδικο κείμενο βλ. Νέβσεχιρ Μεκτεπλερινύν, ὀ.π., σ. 79-84. 'Αντίγραφο τοῦ σιγίλλου στά καραμανλήδικα, δημοσιεύεται ἀπὸ Κ.Α. Μανάφη, 'Ανεκδοτὸν καραμανλιστί σιγίλλιον τοῦ Πατριαρχοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε''', Μικρασιατικά Χρονικά, 14 (1970), σ. 226-256. 'Απὸ τήν ἀντιπαβολή τῶν δύο καραμανλήδικων σιγίλλων προκύπτει ὅτι αὐτά εἶναι ὁμοια, ἐκτός ἀπὸ γλωσσικὲς διαφορὲς καί δύο φράσεις περισσότερες στὸ ἀντίγραφο βλ. σ. 237 καί 247, οἱ ὅποῖες ὁπωσδήποτε δέν ἀλλοιώνουν τό νόημα τοῦ κειμένου.
27. Ματθ. Παρινάκας, Σχεδιάσμα, Κωνσταντινούπολη 1867, σ. 121. Νέβσεχιρ Μεκτεπλερινύν, ὀ.π., σ. 43 Μ. Γεδεάν, 'Ιστορία τῶν τοῦ Χριστοῦ Πενήτων 1453-1913, 1 (1939), σ. 72.
28. Ν. Σάθας, Νεοελληνική Φιλολογία, Βιογραφίαι τῶν ἐν τούτῳ Γράμμασι Διαλαμφάντων 'Ελλήνων 1453-1821, 'Αθήναι 1868, σ.515.
29. Τό νερό διοχετεύτηκε ἀπὸ τά Τύανα στίς τέσσερις βρύσες τοῦ Γούρβονος στά 1883 βλ. Μικρασιατικόν 'Ημερολόγιον 1914, ὀ.π., σ. 81.
30. 'Ιω. 'Ιωαννύδης, Καισάρεια Μητροπολιτερὺς, ὀ.π., σ. 92.
31. ὀ.π. σ. 97.

εἶχαν οὔτε νερό. Ὅσο ἀφορᾶ τίς γόνιμες καί εὐφορες περιοχές, τίς γεμάτες μέ κήπους κι ἄμπέλια, μέ ἀπέραντες πεδιάδες καί δροσερό νερό ὅπως ἡ Νεάπολη, τό Προκόπιο, ἡ Μουταλάσκη, τό Φερτέκι, τά Τύανα κ.ἄ. ἀντιμετώπιζαν καί αὐτές ὀρισμένα προβλήματα. Ἐδῶ, τά προϊόντα ὅπως, σιτάρι, κριθάρι, σταφύλια, ὀπωρικά πού παράγονταν ἀφθονά ἔπρεπε νά καταναλωθοῦν στίς τοπικές ἀγορές, ἐφόσον δέν ὑπῆρχαν τά μεταφορικά μέσα γιά νά διατεθοῦν σέ ἄλλες πόλεις. Ἔτσι ὁ,τι δέν ἀπορροφοῦσε ἡ ντόπια ἀγορά σάπιζε στίς ἀποθήκες. Ὅσο ἀφορᾶ τήν παραγωγή ἐπικερδῶν προϊόντων ὅπως ἀφιόνι, μαλί, καπνά κ.ἄ., ἡ ἔλλειψη κεφαλαίων ὑποχρέωνε τούς καλλιεργητές νά συνάπτουν δάνεια μέ τούς τοκογλύφους μέ ἀποτέλεσμα τά κέρδη νά εἶναι χαμηλά³².

Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι λοιπόν τῆς Καραμανίας, αὐτοί πού ζοῦσαν σέ ἀγωνα ἐδάφη, ἀλλά καί ἐκεῖνοι πού ἔμεναν σέ εὐφορες περιοχές, ἐπειδή ἀντιμετώπιζαν μεγάλες οἰκονομικές δυσχέρειες ἀναγκάζονταν νά μεταναστεύσουν στά ἐμπορικά παραλιακά κέντρα, Ἀδάνων, Μερσίνας, Σαμσούντας³³, Σμύρνης καί Κωνσταντινούπολης. Μάλιστα, οἱ κάτοικοι τῆς κοινότητας Τυάνων, πού κατοικοῦσαν σέ εὐφορες περιοχές καί ἀσχολοῦνταν μέ τήν καπνοπαραγωγή, τά χειροτεχνικά προϊόντα καί τό ἐμπόριό σιτηρῶν, μετανάστευσαν οἰκογενειακῶς στήν Πετρούπολη καί τήν Ὀδησσό³⁴. Βέβαια ὑπῆρχαν καί κοινότητες πού οἱ κάτοικοι δέν ἐκπατρίζονταν ἀλλά παρέμεναν στήν πατρίδα τους καί ἀσχολοῦνταν μέ τήν καλλιέργεια τῆς γῆς, τήν ἀμπελοουργία (Μισθί)³⁵ καί τό ἐμπόριο (Μπόρ)³⁶.

Γι' αὐτούς βασικά τούς λόγους ὑποχρέωναν οἱ γονεῖς τά παιδιά τους μετά τήν πρώτη ἐκπαίδευση νά μάθουν μιὰ τέχνη ἢ τά ἔστειλαν στήν Κωνσταντινούπολη, στή Σμύρνη γιά νά δουλέψουν καί νά βοηθήσουν στίς ἀνάγκες τοῦ σπιτιοῦ. Κατ' αὐτό τόν τρόπο, ἐνῶ χωριά τῆς Εὐρώπης μέ χίλιες οἰκογένειες ἀφιθμοῦσαν 6000-7000 ψυχές τό ποσοστό αὐτό στήν κεντρική Μικρά Ἀσία μόλις ἔφτανε τά 3000-3500 άτομα. Τό δυσάρεστο ὅμως στήν περίπτωση αὐτή δέν ἦταν τό ὅτι ξενιτεύονταν, ἀλλά τό ὅτι δέν ἐπέ-

32. Μικρασιατικόν Ἡμερολόγιον 1913, ὁ.π., σ. 54.

33. Ἡ μετακίνηση τῶν Καππαδόκων πρὸς τόν Εὐξεινο Πόντο εἶχε σάν ἀποτέλεσμα τήν αὔξηση τῶν χριστιανικῶν οἰκογενειῶν στίς ἐπαρχίες τῆς περιοχῆς αὐτῆς κατά τόν 16ο αἰ. Βλ. Ἀπ. Ε. Βακαλόπουλος, Ἱστορία..., ὁ.π., σ. 387.

34. Ἰω. Ἰωαννίδης, Καισάρεια Μητροπολιτερυ, ὁ.π., σ. 111.

35. ὁ.π., σ. 102.

36. Μικρασιατικόν Ἡμερολόγιον 1914, ὁ.π., σ. 161.

στρεφαν στήν πατρίδα τους παρά μόνο για μικρό χρονικό διάστημα. Κάποιος 'Ανατολίτης, άναφέρει ο Εύ.Μισαηλίδης, άφου παντρεύτηκε σέ ηλικία 20 χρονών άποφάσισε μετά 6 μήνες νά μεταβεί στή Κωνσταντινούπολη για νά άσχοληθεῖ μέ τό έμπόριο. 'Εργάστηκε εκεί 7 όλόκληρα χρόνια και έπέστρεψε στήν πατρίδα του, όπου έμεινε 8 μήνες. Ξαναγύρισε στή δουλειά του για 12 χρόνια και έπέστρεψε στή σύζυγό του για 6 μήνες. 'Ηρθε στή Κωνσταντινούπολη για τρίτη φορά, όπου έμεινε άλλα 8 χρόνια. Ξαναπήγε στό χωριό του για 3 μήνες και έπέστρεψε στίς δουλειές του χωρίς ν'άξιωθεί νά ξαναδει τή γυναίκα του. Τό ξνα από τά παιδιά πού άπόκτησε πέθανε και τό άλλο μεγάλωσε χωρίς τό πατρικό ένδιαφέρον και τή σχετική μόρφωση. 'Ο 'Ανατολίτης αυτός, πού η περίπτωση του ήταν συνηθισμένο φαινόμενο τήν έποχή εκείνη, στό διάστημα 60 χρονών έγγαμης ζωῆς έζησε μέ τή σύζυγό του συνολικά 23 μήνες. Φυσικά κάτω από αυτούς τούς όρους ούτε ο πληθυσμός τής Καππαδοκίας μπορούσε νά αύξηθεῖ, ούτε και νά προοδεύσει στίς έπιστήμες³⁷.

'Ωστόσο, ο ξενιτεμός είχε και τά πλεονεκτήματά του. Κατά τά μέσα του 19ου αἰ. ο άριθμός τών 'Ανατολιτῶν στήν οθωμανική πρωτεύουσα είχε φτάσει τούς 50.000. 'Ανάλογα μέ τήν οικονομική τους κατάσταση άνήκαν στήν ύψηλή, μεσαία και χαμηλή κοινωνική τάξη. 'Εξέχουσες προσωπικότητες είχαν διατελέσει μέλη τής 'Ιερᾶς Συνόδου και τής Μεικτής 'Επιτροπῆς του Οικουμενικού Πατριαρχείου³⁸, τό όποιο στίς σχέσεις του μέ τήν 'Υψηλή Πύλη χρησιμοποιούσε τούς Καραμανίτες, γιατί πέραν τής έλληνικής γνώριζαν άπταιστα και τήν τουρκική γλώσσα. 'Η άγάπη και τό ένδιαφέρον για τή γενέτειρά τους, για τά σχολεία, τίς εκκλησίες και γενικότερα για κάθε ζήτημα ήταν άπερίοριστη. 'Ιδιαίτερη φροντίδα έδειχναν όταν έπρόκειτο νά εκλεγεί νέος Μητροπολίτης στίς έπαρχίες τους Καισάρεια και 'Ικόνιο. Συχνά συγκεντρώνονταν μπροστά στήν πύλη του Πατριαρχείου και έπέμεναν στήν έκλογή εκείνου πού θεωρούσαν κατάλληλο, όπως στήν περίπτωση του Χρυσάνθου πρωτοσυγκέλλου στά 1823 και του Έυσταθείου Κλεοβούλου στά 1871.

'Ασχολούνταν κυρίως μέ τό έμπόριο. 'Η τυροκομία και η όρνιθοτροφία ήταν επαγγέλματα πού άνήκαν άποκλειστικά στους Νεαπολίτες. Οἱ καταγόμενοι από τήν κοινότητα "Μουταλάσκη"³⁹ ήταν ξυλέμποροι και λιθοξόοι, από τά "Φλογητά"⁴⁰ λαδέμποροι

37. Εύαγγελινός Μισαηλίδης, Μουτενεββέ (= Διάφορα), Κωνσταντινούπολη 1864, σ. 126.

38. 'Ιω. 'Ιωαννίδης, Καισάρεια Μητροπολιτηλεύ, ό.π., σ. 13.

39. ό.π., σ. 49.

40. Μικρασιατικόν 'Ημερολόγιον 1914, ό.π., σ. 246.

καί παντοπῶλαι, ἀπό τό "Κέλβερι"⁴¹ σαράφηδες, τυρέμποροι, παντοπῶλαι, ἔμποροι σιτηρῶν, ἀπό τόν "Ἅγιο Κωνσταντῖνο"⁴² παντοπῶλαι, ἀπό τό "Μισθί"⁴³ παπλωματάδες, ἀπό τό "Φερτέκι"⁴⁴ ταβερνιαρῆδες, ἀπό τή "Συνασό"⁴⁵ χαβιαράδες, χρωματοπῶλαι κ.ἄ. Εἶχαν τά καταστήματά τους σέ κάθε γωνιά τῆς Κωνσταντινούπολης, μέ τούς Νεαπολίτες περισσότερο συγκεντρωμένους στήν ἀγορά, πού ἀρχιζε ἀπό τό Μπαλούκπασαρ καί ἔφτανε ὡς τό Κερεσετζιλέρ. Παράλληλα κάθε κοινότητα εἶχε τό σωματεῖο καί τήν ἐπιτροπή της, ἡ ὁποία ἐργαζόταν μέ ζήλο γιά τήν ἐξέυρεση σταθερῶν πόρων μέ σκοπό τή συντήρηση τῶν σχολείων στήν ἐνδοχώρα. Μάλιστα, ἡ Ἐφορία τῶν Σχολῶν Νεαπόλεως στή Κωνσταντινούπολη ὄρισε νά εἰσπράττεται ἀπό τούς τυρέμπορους Νεαπολίτες καί ἀργότερα ἀπό τά ὑπόλοιπα ἐσνάφια χρηματικό ποσό "μεκτέπ παρασή" (σχολική εἰσφορά) γιά κάθε δοχεῖο τυριοῦ πού πουλιόταν. Ἀκόμη ἔκτισε στά 1902 τό χάνι "Νέβσεχιρ" πού ἀποτελέσε τό κυριότερο εἰσόδημα τῆς κοινότητας, δίνοντας ὅμως καί ἀφορμή νά παρακολουθοῦνται τά μέλη της ἀπό τήν κυβέρνηση⁴⁶. Κατά τά τέλη τοῦ 19ου αἰ. ἰδρύθηκαν στή Κωνσταντινούπολη διάφορες Ἀδελφότητες ὅπως, ἡ "Κεντρική Καππαδοκική Ἐκπαιδευτική Ἀδελφότητα"⁴⁷, πού ἴδρυσε ὁ Μητροπολίτης Καισαρείας Εὐστάθιος Κλεόβουλος, ἡ "Φιλεκπαιδευτική Ἀδελφότης"⁴⁸ τῆς κοινότητας Γούρβονος, ἡ "Φιλόμουσος Ἀδελφότης Ἁγία Τριάς"⁴⁹ τῆς κοινότητας Σάζαλιτσα, ἡ "Ναζιανζός" καί ὁ "Ἅγιος Παντελεήμων"⁵⁰ τῆς κοινότητας Κέλβερι, μέ ἔτος ἰδρύσεως ἡ πρώτη τό 1884 καί ἡ δεύτερη τό 1908, ἡ "Φιλεκπαιδευτική Ἀδελφότης Τυαναίων Ἅγιος

41. Ὡ.π., σ. 232.

42. Ὡ.π., σ. 159. πβλ. Reşat E. Koçu, Osmanlı Devrinde bakkal (= τά παντοπωλεῖα κατά τήν ὀθωμανική περίοδο), Hayat Tarih Mecmuası I (1970), σ. 15.

43. Μικρασιατικόν Ἡμερολόγιον 1914, Ὡ.π., σ. 243.

44. Μ. Γεδεών, Ἀποσημειώματα Χρονογράφου, 1780-1800-1869-1913, Ἀθήναι 1932, σ. 292 Richard Clogg, Some Karamanlidika inscriptions from the Monastery of the Zoodokhos pigi, Balıklı, İstanbul, Byzantine and Modern Greek Studies 4 (1978), σ. 63 καί 67.

45. Λεύκωμα ἡ Συνασός τῆς Καππαδοκίας, Ἀθήναι 1924, σ. 9.

46. Νέβσεχιρ Μεκτεπερινίν, Ὡ.π., σ. 69, 88 καί 91.

47. Ἄν. Μ. Λεβίδης, Ἱστορικόν Δοκίμιον, Ὡ.π., σ. 221.

48. Μικρασιατικόν Ἡμερολόγιον 1914, Ὡ.π., σ. 85.

49. Ὡ.π., σ. 241.

50. Ὡ.π., σ. 233.

Μηνᾶς" ⁵¹ ἱδρυμένη στά 1882 κ.ᾶ. Ἔργο τῶν Σωματείων ἀλλά καί τῶν Ἐφορειῶν ἦταν, ὅπως ἀναφέρθηκε, ἡ ἀνεύρεση πόρων γιά τίς ἀνάγκες τῶν σχολείων τῆς Καππαδοκίας. Πρός τό σκοπό αὐτό ἀγοράζονταν ἀκίνητα⁵² σχεδόν ἀπό ὅλες τίς ἐπιτροπές τῶν κοινοτήτων στή Κωνσταντινούπολη, δίνονταν καί θεατρικές παραστάσεις κυρίως μετά τό 1876 ⁵³.

Θά πρέπει νά ὑπογραμμίσουμε ἐδῶ ὅτι, χάρι στήν ἔδρυση τῶν Σωματείων καί τήν προκοπή τῶν Ἀνατολιτῶν στό ἐμπόριο, σημειώθηκε σημαντική πρόοδος τῶν γραμμάτων στό ἐσωτερικό τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Μέ τίς προσπάθειες ἱκανῶν δασκάλων, οἱ ὅποιοι ἦταν ἀπόφοιτοι κυρίως τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς, ἀκόμη καί τῆς θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης, εἶχε ἐκλείψει ὁ ἀναλφαβητισμός, οἱ κοπέλλες γνῶριζαν τά καραμανλήδικα καί μπορούσαν ν' ἀλληλογραφοῦν μέ τούς συζύγους τους. Στό φερτέκι μάλιστα, ἡ ἐλληνική γλῶσσα εἶχε ἐπικρατήσει τῆς τουρκικῆς καί τό ἴδιο φαίνεται ὅτι γινόταν καί σέ ἄλλες κοινότητες. Ὡστόσο στό διάστημα τῶν ἐνιά χρόνων δηλ. ἀπό τόν Α' παγκόσμιον πόλεμον ὡς τήν ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν, μέ τίς καταπιέσεις τῶν Νεοτούρκων, ἡ ἐλληνική ἐκπαίδευση γνῶρισε τήν πιό κρίσιμη περίοδο ⁵⁴.

Γ- Καραμανλήδικες Ἐπιγραφές ⁵⁵ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βαλουκλῆ

Στή Κωνσταντινούπολη τό Νεκροταφεῖο⁵⁶ τῶν Ἀνατολιτῶν

-
51. Π. Ι. Κυριακίδης, Ναοὺ καὶ Σχολαί τῶν Τυάνων τῆς Καππαδοκίας, Μικρασιατικά Χρονικά, 10 (1963), σ. 244.
52. Οἱ Κερμιραῖοι εἶχαν πέντε οἰκίες στό Κούμκαπι (= Κοντοσκάλι) βλ. Ἰω. Ἰωαννίδης, Καισάρεια Μητροπολιτικῆς, ὁ.π., σ. 44.
53. Νέβσεχιρ Μεκτεπερινύν, ὁ.π., σ. 69.
54. ὁ.π., σ. 76.
55. Γιά καραμανλήδικες ἐπιγραφές βλ. Richard Clogg, A Karamanlidika inscription from Mount Athos (1818), Byzantine and Modern Greek Studies I (1975), σ. 208 πβλ. Iordanoglou, A karamanlidic funerary inscription 1841 in Nicaea [Iznik] Museum, Balkan Studies 19.1 (1978), 185.
56. P.G. Inciçyan (μετάφραση Hrand D. Andreasyan), 18. Asırda İstanbul (= Ἡ Κωνσταντινούπολη κατὰ τόν 18ο αἰ.), Κωνσταντινούπολη 1976, σ. 23 πβλ. Semavi Eyice, Anadolu'da Karamanlıca Kitabeler (= καραμανλήδικες ἐπιγραφές στή Μικρὰ Ἀσία), Belleten 39.153 (1975), σ. 27.

βρισκόταν στό Βαλουκλή⁵⁷, κοντά στίς συνοικίες "Ἑπταπυργίου" καί "Ἰψωμαθείων" καί ἀπέναντι ἀπό τήν πύλη⁵⁸ τῆς Σηλυβρίας. Σύμφωνα μέ πληροφορίες ἐνός ἀπό τοὺς παλαιότερους ὑπαλλήλους τῆς Μονῆς, ταφόπετρες μέ ἑλληνικές, караμανλήδικες καί σερβικές ἐπιγραφές μεταφέρθηκαν ἀπό τό Νεκροταφεῖο γύρω στά 1930 καί στρώθηκαν στόν αὐλόγυρο τῆς Μονῆς. Οἱ σερβικές ἀνῆκαν στοὺς κατοίκους τῆς ἐνορίας "Βελιγραδίου" πού συστήθηκε στά 1521 μέ τή μετοίκηση Σέρβων ἀπό τό Βελιγράδι, χάρι στον Σουλτάνο Σουλεϊμάν [1520-1566]⁵⁹. Ὡς σήμερα ἔχουν δημοσιευτεῖ 12 караμανλήδικες ἐπιγραφές τῆς Μονῆς Βαλουκλή⁶⁰. Οἱ 15 πού δημοσιεύονται ἐδῶ ἀνάγονται στό 19ο αἶ. Ἡ πιό παλιά φέρει ἡμερομηνία 1838 καί ἡ πιό μεταγενέστερη 1878. Ἀπό αὐτές, οἱ 10 βρίσκονται στρωμένες στόν αὐλόγυρο τῆς Μονῆς καί εἶναι

57. Εὐγένιος (Ἱερεὺς), Ἡ Ζωοδόχος Πηγή καί τὰ ἱερά αὐτῆς προσαρτήματα, Ἀθήναι 1886. Ζάνου Γρ. Β. Ἡ Ζωοδόχος Πηγή, ἡ κοινῶς λεγομένη Βαλουκλή, Ἡμερολόγιον Ἑθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων 1905, Κωνσταντινούπολη 1904, σ. 100.

58. Ἄ. Γ. Πασπάτης, Πύλαι τῶν Χερσαίων τευχῶν, Ἑλληνικός Φιλολογικός Σύλλογος 2 (1864-1865), σ. 289.

59. Μανουήλ Γεδεών, Ἱστορία τῶν τοῦ Χριστοῦ, ὁ.π., σ. 46. πβλ. P.G. Incicayan, 18. Asirda Istanbul, ὁ.π., σ. 17.

60. Richard Clogg, Some Karamanlidika, ὁ.π., σ. 55-67. Μία πρώτη δημοσίευση караμανλήδικης ἐπιγραφῆς ἀπό τό Βαλουκλή ἔχουμε ἀπό τόν Reşat E. Koşu, Demir Kazık (= σιδερένιο παλούκι), Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni, 80 (1948), σ. 58. Ἡ ἐπιγραφή αὐτή, ἀρκετά καταστραμμένη δέ δημοσιεύτηκε ὀλόκληρη, καί ἔχει μερικά λάθη στήν ἀνάγνωσή της:

Στίχος 1: vatanım ἀντί vetanım, στίχ. 2: Ivan ἀντί Ἰωάν. στίχ. 3: uğradım ἀντί oğradım, στίχ. 4: seyre ἀντί yire, gittim ἀντί gettim, στίχ. 6: girmiştim ἀντί girmişidim, στίχ. 8: kanlı ἀντί kannı, στίχ. 9: tarihi ἀντί tarikte, yedide ἀντί yediye.

Ἡ συνέχεια τῆς ἐπιγραφῆς πού παραλείπεται ἔχει ὡς ἐξῆς:

"Ἰουλίου 27

Πακιν	καρδασλαρημ	νελέρ	κελτι	πασιμα	
30ντα	[vac]		
ριτιμ	κελιν	[vac]	
γυμα	τασ	[vac]	ιρι
τοντου	τουνα	σελ	[vac]	καλ
[vac]	ελινε	[vac]	κουνταγυμ	ασιν	
[vac]	ταλιπε	[vac]	[ογ]	λου χα Σαβα	

ογλου χα Χρηστος."

πβλ. Semavi Eyice, Anadolu'da Karamanlica Kitabeler (= Καραμανλήδικες ἐπιγραφές στή Μικρά Ἀσία), Belleten 176 (1980), σ. 694.

έκτεθειμένες στίς καιρικές συνθήκες καί στή φθορά από τό πέ-
ρασμα τῶν έπισκεπτῶν μέ κίνδυνο νά σβηστοῦν τελείως. Ἡ ὑπ'
άρ. 10 βρίσκεται στό τμήμα τοῦ περιβόλου πάνω από τούς τάφους
τῶν Πατριαρχῶν καί οἱ ὑπόλοιπες 4, ὑπ'ἀριθ. 13, 16, 17 καί 25
εἶναι στό Νεκροταφεῖο, ἀκριβῶς πλάι στή Μονή. Χαρακτηριστικές
εἶναι οἱ παραστάσεις πού ὑπάρχουν σέ ὀρισμένες ταφόπετρες καί
ἀναφέρονται στό ἐπάγγελμα τοῦ ἐνταφιασμένου. Καράφα μέ ποτη-
ράκι γιά τούς ταβερνιαῤῃδες, ζυγαριά γιά τούς παντοπᾶλες, νῆ-
μα τῆς στάθμης, μυστρί γιά τούς κτίστες κ.ἄ.⁶¹.

Ἡ καταγωγή τῶν ἐνταφιασθέντων, ὅπως προκύπτει ἀπό τίς
έπιγραφές ἔχει ὡς ἔξης: Τιρμωσόν (Τελμισός): Ἄριθ. 1, 15, Ζιν-
τζίντερε (= Φλαβιανά): Ἄριθ. 2, 3, 7, 8 - Στέφανα: Ἄριθ. 4 -
Τένεϊ (= Τύανα): 5 - Ἄμας Ἰκονίου: 6 - Γιανάρτας (= Ταξιάρ-
χης): 9 - Ἐρκιλέτ: 10 - Κέρμιρ: 11 - Σαρμουσακλή: 12 - Ταυ-
λουσοῦν: 13 - Χωρίς τόπο καταγωγῆς: 14.

Ἀπό τίς έπιγραφές ιδιαίτερη σημασία ἔχει τό ὑπ'άρ. 11
έπίγραμμα, τό ὁποῖο ἀναφέρεται στόν Ἄρχιερέα Παιονίας Ἱερε-
μία. Ὁ Ἱερεμίας γεννήθηκε στά 1804 στήν Κερμίρα τῆς Καισάρ-
ειας. Τό κοσμικό του ὄνομα ἦταν Μουράτ⁶² Κεῖσογλου. Ὁ πατέ-
ρας του ὀνομαζόταν Συμεών. Ὁ Ἱερεμίας σπούδασε στή Μονή τοῦ
Προδρόμου στά Φλαβιανά (Ζιντζίντερε) τῆς Καισάρειας καί δίδα-
ξε σέ διάφορες κωμοπόλεις τῆς ἐπαρχίας αὐτῆς καθώς καί τῶν
γειτονικῶν ἐπαρχιῶν. Κατά τά μέσα τοῦ 19ου αἰ. πῆγε στή Κων-
σταντινούπολη, ὅπου ἐξελέγη ἀρχιερέας στήν ἐνορία Παναγίας
τοῦ Κούμκαπι (= Κοντοσκάλι). Ὑπηρέτησε ὡς ἀρχιερέας 23 χρό-
νια καί ἀπεβίωσε στίς 18 Ἀπριλίου 1869⁶³. Ἡ ὑπ'ἀριθ. 7 έπι-
γραφή, γραμμένη στά ἀρχαῖα ἑλληνικά καί στά καραμανλήδικα, εἶναι
ἡ μόνη δίγλωσση. Ὅρισμένες ἀπό τίς έπιγραφές πού ἀκολουθοῦν
ἔχουν μέτρο καί ὁμοιοκαταληξία καί ποιητική-φιλοσοφική διά-
θεση, πού δέν ἀποτελεῖ ἐδῶ ἀντικείμενο μελέτης.

61. Ἀναστασίου Κ. Ὁρλάνδου, Τά ὕλικά δομῆς τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, Ἀ-
θήναι 1955.

62. Τ' ὄνομα "Μουράτ" διατηρεῖται ὡς σήμερα στους Καραμανλήδες βασικά στά
ἐπίθετα "Μουράτογλου", "Μουρατίδης".

63. Ἀναστασίου Μ. Λεβίδη, Ἱστορικόν Δοκίμιον, ὀ.π., σ. 199. Πβλ. Μ.
Γεδεών, Μνεῖα τῶν Πρό Ἐμοῦ, 1800-1863-1912, Ἀθήναι 1936, σ. 137.

-1-

ΤΖΟΥΝΚΙ ΠΟΥ ΜΕΖΑΡΙΜΑ ΕΤΤΙΝ ΝΑΖΑΡ ΒΕ
 ΖΙΑΡΕΤ ΧΑΤΙΡΙΓΓΕ ΚΕΛΣΙΝ ΚΑΡΤΑΣΙΜ ΟΛΟΥ
 Μ ΒΕ ΑΧΡΕΤ ΟΚΟΥΓΙΑΣΙΝ ΣΙΜΤΙ ΤΖΑΝ
 ΤΑΝ ΠΙΡ ΡΑΧΜΕΤ ΖΙΡΑ ΖΙΑΡΕΤ ΕΤΜΕ
 ΤΕΝ ΜΙΡΑΤ ΠΙΡ ΤΟΑΤΙΡ ΠΟΥ ΓΚΟΥΝ ΠΑΝΑ
 ΙΣΕ ΓΙΑΡΙΝ ΣΑΝΑΤΙΡ ΒΕΤΑΝΙΜ ΤΙΡΜΟ
 ΣΟΝ ΙΣΜΙΜ ΣΟΡΑΡΣΑΝ ΓΕΤΙΚΟΥΛΕΤΕΝ ΚΟΣΤΑΝΤΙ
 ΤΟΠΑΔ ΠΑΚΑΔ ΑΛΛΑΧΙΝ ΚΟΥΛΟΥ 1838 ΝΟΕΒΡΙΟΥ:1

'Αδελφέ μου! 'Αφοῦ εἶδες καί ἐπισκέφτηκες τόν τάφο μου αὐτό, νά σκεφτεῖς τό θάνατο καί τήν ἄλλη ζωή. Νά διαβάσεις τώρα ἀπό τή ψυχή σου μιᾶ συγχώρηση, γιατί σκοπός τῆς ἐπίσκεψης εἶναι ἡ προσευχή. "Αν σήμερα εἶναι γιά μένα αὔριο θάνατο γιά σένα. Ἡ πατρίδα μου εἶναι τό Τιρμωσόν (= Τελμισός). "Αν ρωτᾶς τ'ὄνομά μου εἶμαι ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Κωνσταντῆς, ὁ χλωός μπακάλης ἀπό τό Γεντίκουλε (= Ἑπταπύργιο). 1 Νοεμβρίου 1838.

-2-

ΠΟΥ ΚΑΠΙΡΤΕ ΜΕΚΙΑΝ ΕΤΕΝ
 ΚΑΓΙΣΕΡΗ ΚΟΥΛΠΙΝΤΕ ΖΙΝΤΖ
 ΙΤΕΡΕΛΗ ΤΑΤΖΙ ΧΑΤΖΙ ΑΓΙ
 ΑΝΗΝ ΟΓΛΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙ
 ΙΤΖΤΙΜ ΕΤΖΕΛ ΣΑΡΑΠΙΝΙ
 ΦΕΣΧΕΤΤΙΜ ΒΕΤΑΝΙ ΠΑΤΙΑΗ
 ΚΙΟΤΖ ΕΤΤΗΜ ΒΕΤΑΝΗ ΑΣΔΙΓΙΕ
 ΜΙΖΕ ΚΑΠΡΙΜ ΖΙΑΡΕΤ ΕΤ
 ΕΝΑΕΡ ΠΙΡ ΤΟΑ ΙΛΕ ΤΕΣΙΝΑΕΡ
 ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣΑ ΡΑΧΜΕΤ ΕΙ
 ΛΕΣΙΝ ΑΛΛΑΧ 1842 ΣΕΝΕΣΙ
 ΙΟΥΝΙΟΥ 7

Στόν τάφο αὐτό κατοικεῖ ὁ Κωνσταντῆς, γιός τοῦ Χατζῆ 'Αγιάν ἀπό τό Ζιντζίντερε (= Φλαβιανά) τῆς Κάισερη (=Καيسάρεια). "Ἡπια τό κρασί τοῦ θανάτου, ἐγκατέλειψα τήν ψεύτικη πατρίδα καί μετοίκησα στήν πραγματική. "Ὅσοι ἐπισκέπτονται τόν τάφο μου ἄς ποῦν στήν προσευχή τους, ὁ Θεός νά συγχωρήσει τόν Κωνσταντίνο. 7 'Ιουνίου 1842.

-3-

ΠΟΥΛΠΟΥΛΑ ΚΙΠΙ ΟΥΣΤΟΥ ΓΙΑΒΡΟΥ ΚΑΦΕΣΤΕΝ.
 ΜΕΓΕΡ ΤΕΚΜΙΑ ΙΜΙΣ ΑΠΟΥ ΤΑΝΕΣΙ.
 ΠΕΡΟΥΣΙΑΝ ΕΓΛΕΤΗ ΖΟΥΜΠΟΥΛΑ ΖΟΥΛΦΟΥΝΟΥ.
 ΠΟΥ ΚΟΝΤΖΑ ΦΗΤΑΝΙΓ ΕΤΖΕΛΧΑΝΕΣΙ.
 ΜΕΒΛΟΥΤΟΥΜ ΚΑΓΣΕΡΙ ΖΙΝΤΖΙΤΕΡΕΤΕΝ.
 ΑΓΙΡΤΙ ΧΟΔΕΡΑ ΠΑΠΑ ΑΝΕΤΕΝ.
 ΣΟΓΙΟΥΜ ΧΑΤΖΙ ΝΟΥΡΛΟΥΟΓΛΟΥ ΙΣΜΙΜ ΜΙΧΑΛΤΙΡ
 ΣΙΖΛΕΡΤΕΝ ΜΑΤΛΟΥΜ ΠΙΡ ΣΙΝΧΟΡΙΣ ΕΧΣΑΝΤΙΡ
 ΜΙΧΑΓΙΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΓΙΑΣΙΑΤΙ ΣΕΝΕ 19
 ΚΟΤΖΕΤΤΙ ΣΕΝΕ 1865 ΗΟΥΛΙΟΥ 28

Σάν τ'ἀηδόνοι πέταξε τό μικρό πουλί από τό κλουβί. Κι'ἄς ἦταν ὄλο κι'ὄλο μιά σταγόνα νεροῦ. Τό ζουμπούλι ἀνακάτεψε τά μαλλιά του. Αὐτός εἶναι ὁ τάφος τοῦ μπουμπουκιοῦ. Γεννήθηκα στό Ζιντζίντερε (= Φλαβιανά) τῆς Κάισερη (= Καισάρεια). Ἡ χολέρα μέ ἀπομάκρυνε ἀπό πατέρα καί μητέρα. Τ'ὄνομά μου εἶναι Μιχάλης, τό γένος μου Χατζηνουρλούογλου. Αὐτό πού θέλω ἀπό σᾶς εἶναι μιά συγχώρηση. Ὁ Μιχαήλ Χαραλάμπου ἔζησε 19 χρόνια καί μετοίκησε στίς 28 Ἰουλίου 1865.

-4-

Εἰ ἀτέμ κέλ κήλ ναζάρ σέν, Σίμιτι ἄλ πουντάν ἱπρέτ.
 Γιουζ πίν γιήλ ταχά γιασάρσαν, Σοηήν πούτηρ ἀκηπέτ.
 Τουνιαγιή τέρκ ἔτετζέκσιν, Τζηκατζάκσην τιβανά.
 Τάμ χισάπ χέμ βερετζέκσιν, Χάκκ. Χακίμ. Ἀλλαχηνά.
 Πακ σενί τζαγρημακτάτηρ, Κέλ τινκλέ νασιχατή.
 Τζούν ζεμάν τέζ κετζμεκτέτιρ, Ἐτμε ζαί πού φουρσατή.
 Μούτλακα νατίμ ὀλούρσου, Ἐπέτεν ὀλμάζ τζαρέ.
 Τουνιατάν τζαπούκ κιτέρσιν Τσαγρηλήρησιν μαχσερέ.

Που καπιρτέ σακίν Καΐσερι καζασί Στέφαναταν
 ουστά Ἀβραάμ μαχτουμή Ἰωάννης, τεβλητή 1839
 πεφατή 1872 πουντάν ἐβέλ γιεγενί Τιμόθεος τέφν
 ὀλουνομός τουρ.

Ἐ ἄνθρωπε! ἔλα, δές καί παραδειγματίσου τώρα ἀπό αὐτό. Καί ἑκατό χιλιάδες χρόνια ἀκόμα νά ζήσεις πάλι αὐτό θά εἶναι τό τέλος σου. Θά ἐγκαταλείψεις τόν κόσμο, θά παρουσιαστεῖς στό δικαστήριο. Θά δώσεις ἀκριβῆ λογαριασμό στό Δημιουργό, τόν Κριτή καί τό θεό σου. Κοίταξε σέ καλεῖ. Ἐλα, ἀκουσε τή συμβουλή, γιατί ὁ καιρός περνᾷ γρήγορα. Μή χάνεις τήν εὐκαιρία αὐτή. Ὅπωςδήποτε θά μετανιώσεις καί θεραπεία δέν ὑπάρχει πάντα. Μπορεῖ νά φύγεις γρήγορα ἀπό τόν κόσμο καί νά κληθεῖς στή

Δεύτερη Παρουσία. Στόν τάφο αὐτόν βρίσκεται ὁ Ἰωάννης, ὁ γιός τοῦ τεχνίτη Ἀβραάμ ἀπό τήν ὑποδιοίκηση Στέφανα τῆς Κάισερη (= Καيسάρεια). Γεννήθηκε στά 1839 καί πέθανε τό 1872. Πιό πρίν ἐνταφιάστηκε ὁ ἐξάδελφός του Τιμόθεος.

-5-

ΠΟΥ ΜΕΖΑΡΤΑ ΣΑΚΙΝ ΟΛΑΝ
ΙΚΟΝΙΟΥ ΕΠΑΡΧΙΑΣΙΝΤΑ ΤΕ
ΤΕΝΕΓΙΛΗ ΧΑ ΙΣΑΑΚ ΟΓΛΟΥ ΑΞΑΡ
ΤΖΗ ΧΑ ΙΩΑΚΙΜΗΝ ΟΓΛΟΥ ΛΑΖΑ
ΡΟΣ ΑΛΛΑΧ ΡΑΧΜΕΤ ΕΓΙΛΕΣΙΝ
ΜΑΤΑΙΟΤΗΣ ΜΑΤΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΑ
ΠΑΝ ΜΑΙΟΤΗΣ
1854 ΙΟΥΛΙΟΥ 28

Στόν τόπο αὐτό βρίσκεται ὁ Λάζαρος, ὁ γιός τοῦ Χατζῆ Ἰωακείμ ἀπό τόν Ἀξαρ, τοῦ Χατζῆ Ἰσαάκ ὀγλοῦ ἀπό τόν Ντένεϊ [= Τύανα] τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου. Ὁ θεός νά τόν συγχωρέσει. "Ματαιότης ματαιότητων τά πάν μαιότης". 28 Ἰουλίου 1854.

-6-

ΠΟΥ ΜΕΖΑΡΤΑ ΣΑΚΙΝ ΟΛΑΝ ΙΚΟΝΙΟΥ
ΕΠΑΡΧΙΑΣΙΝΤΑΝ ΝΙΓΤΕΤΕ
ΑΜΑΣΛΗ ΑΣΛΑΝ ΟΓΛΟΥ ΓΙΑΓΤΖΗ
ΣΠΥΡΙΔΟΝΟΣ ΟΚΟΥΓΙΑΝ ΡΑΧΜΕΤ
ΤΖΙΚΑΡΕΙΝ ΠΩΤΩΝ ΡΕΟΝΤΩΝ
ΤΩΝ ΜΕΝΟΝΤΩΝ ΑΝΤΕΧΟΥ
ΕΤΟΣ 1838 ΟΚΤΟΜΒΡΙΟΥ 5

Στόν τάφο αὐτό βρίσκεται ὁ λαδᾶς Σπυρίδων Ἀσλάνογλου ἀπό τό Ἄμας τῆς Νίγντε [= Νίγδη], τῆς ἐπαρχίας Ἰκονίου. Ὅποιος διαβάσει νά ζητήσῃ συγχώρηση. "Ποτῶν ρεόντων τῶν μενόντων ἀντέχου". 5 Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1838.

-7-

Χαρικλία Α. φαρσακ ογλου

Τονομ Ἰορδάνης πελόμην πατρός Σπυρίδωνος
Ζενκιδέρης θαλλος Καππαδόκης τό γένος
Αλθηβαρμακίδης τουπίκλην ἐπτά δέ πάντας
καί δεκ ιδών κύκλους ηελίοιο λίπον

τανθάδε καί πόλον εἰσανέβην μακάρεσσι συνεῖμεν
 ἰέμενος βιοτῆς τ' αἰδίου τύχεμεν

Ἐγεννήθη τῇ 18 Ἰουλίου 1859

Ἐτελεύτησε τῇ 2 Μαΐου 1876

Χάκι ραχμέτ ἔϊλεσούν

Που πιρ ὄν γεδί γιασλή ταζέ δζιβάν
 πηδάρι ραχμετέ δζέλπ ὄλδοῦ ποῦ δζάν

βατανή Καῖσεριδέ Ζενδζιδερέ

Λακαπή αλτή παρμάκ ναμη Ἰορδάν

διραγέτ, τερπιγέ άδαπ-ού-ίρφάν

ὄλούρδου τζεχρέϊ πακηνδά άγιαν

άγια μελεκσιμά μελέκμι ὄλδούν

σενί κιορμεκδέ μελέκ σίμδι ἰνσάν

Βελαβετί 18 Ἰουλίου 1859

Βεφατί 2 Μαΐος 1876

Ὁ θεός νά συγχωρέσει

Ὁ δεκαεπτάχρονος αὐτός νέος, ἡ ψυχὴ αὐτῆ κλήθηκε στήν εὐτυχία τῆς συγχώρησης. Ἡ πατρίδα του εἶναι τό Ζεντζίντερε τῆς Κάισερη [= Καισάρειας], τό παρωνύμιό του "Ἀλτή παρμάκ" (= Ἐξαδάκτυλος), τ' ὄνομά του Ἰορδάνης. Σύνεση, εὐγένεια, ἦθος καί σοφία ἦταν ἐκδηλα στό πρόσωπό του. Ἄγία φυσιογνωμία ἀγγέλου, ἔγινες ἀγγελος; Ὁ ἄνθρωπος τώρα σέ βλέπει σάν ἀγγελο. Γεννήθηκε στίς 18 Ἰουλίου 1859, πέθανε στίς 2 Μαΐου 1876.

-8-

ΠΑΝΤΕΛΗ ΓΕΩΡΓΕΙ

ΤΖΑΠΗΚ ΟΓΛΟΥ

ΚΕΣΑΡΙΑ ΕΠΑΡΧΙΑΣΙ

ΖΙΝΤΖΙΤΕΡΕΤΕΝΙΜ

ΣΗΝΙΜ ΕΛΛΗ ΙΚΙ

ΙΟΥΝΙΟΣ 14 1878

ΜΟΥΡΤΕΧΑΝΕΤ[Ι]Ρ

ΠΟΥ ΑΛΕΜ ΕΪ ΤΖΙΒΑΝ

ΣΑΝΜΑ ΠΑΚΙ ΚΟΝΑΝ ΚΙΟ-

ΤΣΕΤΣΕΚ ΧΕΜΑΝ:

ΠΟΥ ΤΖΗΧΑΝΙ: ΧΑΓΙΑΛ

ΤΟΥΣ ΠΙΛ ΣΕΝ ΧΕΜΑΝ

ΟΓΙΑΝ ΟΥΪΚΟΥΤΑΪΣΑΝ

Ε[Ϊ] ΚΟΖΟΥΜ ΟΓΙΑΝ:

ΙΠΡΕΤΝΟΥΜΑ ΟΛΤΟΥΜ

ΣΑΝΑ ΙΣΤΕ ΠΕΝ

ΤΣΙΚΑΡ ΡΑΧΜΕΤ: ΟΥ-

ΣΕΝΜΕ ΓΙΑΧΟΥ ΣΕΝ:

Παντελής Γεώργη Τσαμπήκ ὄγλου. Κατάγομαι ἀπό τό Ζιντζίντερε (= Φλαβιανά) τῆς ἐπαρχίας Καισάρειας. Εἶμαι 52 χρονῶν, 14 Ἰουνίου 1878. Νέε! αὐτός ὁ κόσμος εἶναι τόπος γιά νεκρούς. Μή νομίζεις πῶς ὁποιος μπεῖ θά μετοικήσει ἀμέσως. Μάθε ὅτι ὁ κόσμος αὐτός εἶναι μιά φαντασία, ἕνα ὄνειρο. Μάτια μου! Ὑπόνα ἄν βρίσκεσαι σέ ὕπνο, σοῦ ἔγινα ἐγώ παράδειγμα. Ζήτα συγχώρηση, ἔλα μήν ἀμελεῖς.

-9-

Ραχμετ σιζ[λερε] [. vac] Ἰησους
 Χριστοσταν ολα ηματαμ 1869 Δεκεμβ. 22
 Εγι φελεκ [νετιμ] σανα κεντζλικτέ κιγτιγ τζανιμά,
 Βαχ γιαζικ ολτου πανα χασρετ κιογτου τζινανιμά
 Που χολέρα οχουτουρ τελτί βιτζουτιμ σερινί,
 Τζαρ ταραφιμ καπλαγιούπ κερτι ταμαρτά κανιμά.
 Πασουτζουμτά καρτασίμ φεργιάτ ετιπ παγριν τελέρ,
 Εγι γιαραππ σεντεν μετετιρ τζεβριλίρ χερ γιανιμά,
 χερ νέ κατάρ ματλουπούμ [βάρισα πεντέν]αλ τεγιούπ
 Πιρ τζαρεσίν ποῦλ τεγιού γιαλβαρτιλάρ λοκιμανιμα
 Καρτασιμ γιαβριλαρίν ἀμανετιν ἔττίμ σανά,
 Ολτουγουμ πιλιτίρμε ἄσλα τοστουμα τουσμάνιμα,
 Σακινίμ σουλτάν μουχαμμέτ σεναατίμ τογραματζί,
 Τιμαρχανε ιτζρε ιεγίρετ κίλ ναζαρ τουκανιμα
 Μεβλουτούμ καγισερι κοβλουγουντέ γιανάρταστανιμ,
 Φεμιμιζ αναπ αναστασ τερλερ ατι σανιμα
 Πιν σεκίζ γιουζ αλτιμς πές Ιουλίου ὄν τοκούζ
 Κιρκ πεσιντε τολτού ἀτζέλ σεπετί φιλιτζανιμα.

Ὁ θεός νά σᾶς συγχωρήσει Ἡ σωτηρία μου ἄς εἶναι ἀπό τό Χριστό. 22 Δεκεμβρίου 1869.
 Θεέ μου, τί σοῦ ἔκανα στά νιάτα μου καί πήρες τή ψυχή μου! Ἄχ! κρίμα σέ μένα. Ἐβαλες νοσταλγία στήν καρδιά τῆς ἀγαπημένης μου. Τό τόξο τῆς χολέρας εἶναι αὐτό πού πλήγωσε τό στήθος μου. Ὁ ἀδελφός μου ὀδύρεται καί ξεσχίζει τό στήθος του στή προσκέφαλό μου. Θεέ μου! ἀπό σένα ζητᾶμε τήν σωτηρία. Ὅσο κι ἄν ὑπῆρχαν οἱ πρόθυμοι πού ἔλεγαν: πάρε τή δική μου ψυχή. Παρακάλεσαν τό γιατρό μου νά βρεῖ τή θεραπεία. Ἄδελφέ μου ἄφησα τά μικρά μου στήν προστασία σου. Μή ἀναφέρεις τό θάνατό μου στούς φίλους καί τούς ἐχθρούς μου. Κατοικῶ στήν περιοχή Σουλτάν Μουχαμμέτ. Τό ἐπάγγελμά μου εἶναι ξυλουργός... πρόσεξε τό κατάστημά μου. Γεννήθηκα στό χωριό Γιανάρτας [= Ταξιάρχης] τῆς Κάισερη [= Καισάρεια]... Ὀνομάζομαι Ἀναστάσης. Δέκα ἔννια Ἰουλίου ὀκτακόσια ἑξήντα πέντε. Σέ ἡλικία σαράντα πέντε χρονῶν γέμισε τό τοῦ θανάτου στό φλυτζάνι μου.

-10-

Καισεριέ* σαντζαγηντά έρκηλέτ ναμ καργιε
σπντέ 1796 σενεσιντε, μεβλουτουτουρ μερχουμίν
Πετερί ταστζιολγλου Ιωακίμ χαγιάτι όμρουν [τε]
χακιμ γαΐουρ ζου ακηλ βέ σακιν. ΘΕΟΔΩΡΟΣ
ισμι μερχουμιν.

"βηλαγιετινίν όνελμεσινέ Χριστιανλαριν
ραχατλανμασινά. Εκκλήσανιν ταμίρ βε π[ι]
νά ολμασηνα ποϋ [τί ιϋι τάϊμ μερχουμιν
χεμ σεχριλερινέ ίπρέτ όλμασί, έγι άμελλερέ ό-
γιαντιρμασί άκιπετ ίτζρά έγιλεμεσί ίτί ου-
γουλί μερχουμίν.

Ἐστανέϊ αλιγιετέ Αραγιτζι εσναφηντά ούστα
παθη μακαμιντα, άμμεγιε χαζίρ έτμετε
τζαχτη ίτί μερχουμήν.

"τάρι φενατάν, τάρι πακηγιέ έγιλετί ριχ[λετ]
1846 σεν Ἐπρηλίου 10 ολσοϋν ρουχουνα
μεγιτην ταραφηντάν ραχμέτ
που άλεμτέ 50 σενέ γιαδατήμ χατά κουνα[χ]
λαρ ίϋλετήμ τενλερι τιρί κηλανέ τζανναρί
ζηντέ ίτενέ ολουλερι καλτηρανέ νιγιάζ έτιν δλ
ραχμανέ άφ έγιλεσίν ζεναλεριμι.

Ἐο άείμνηστος θεόδωρος γεννήθηκε στά 1796 στό χωριό Ἐρκιλέτ
τῆς διοίκησης Κάισερη [= Καισάρειας]. Ἐο πατέρας του όνομάζε-
ται Ἰωακείμ Ταστζίολγλου. Στή ζωή του ἦταν δίκαιος, φιλότι-
μος, συνετός καί φρόνιμος. Μοναδική φροντίδα του ἦταν νά άκ-
μάσει τό βιλαέτι του, νά ἠσυχάσουν οἱ χριστιανοί, νά κτιστοϋν
καί νά έπισκευαστοϋν έκκλησιές. Μέλημά του ἦταν, νά γίνει ύ-
πόδειγμα στους συμπατριώτες του, νά τούς υποκινεῖ σέ καλά έρ-
γα καί νά τούς άποτρέπει άπό τό κακό. Ἐο μακαρίτης στήν Ἐ-
στανέϊ Ἄλιγιέ" [= Κωνσταντινούπολη] καί άνάμεσα στά έσνάφια
ἦταν άρχιμάστορας καί έξυπηρετικός. Στίς 10 Ἐπριλίου 1846 ά-
πό τό φθαρτό κόσμο άποδήμησε στήν αἰωνιότητα. Ἐο θεός νά συγ-
χωρήσει, τή ψυχή του. Ἐξησα 50 χρόνια στόν κόσμο αϋτόν ἔσφα-
λα, άμάρτησα. Προσευχηθεῖτε στόν οἰκτίρμονα θεό, πού άνασταί-
νει τό σωμα καί άναζωογονεῖ τό πνεϋμα, νά συγχωρήσει τίς ά-
μαρτίες μου.

* Ἐπάνω άπό τήν έπιγραφή ύπάρχει παράσταση Ναοϋ στή μνήμη τῆς Κοιμή-
σεως τῆς Θεοτόκου μέ ἡμερομηνία 1835.

-11-

Παιονίας Ἱερεμίας
 Καισερη επαρχιαση Κερ
 μιρτεν Μεβλουτουμ Μουράτ
 Κεΐσογλου μερχουμ Συμεων
 Σιν αβτετημ εστανεέ πηγγ
 σεκίζ γιουζ μαφρη σενελερτεν
 ἀρχιερέας νάσπ όλτουμ Κουμ
 καπη ἐλπίδαγια χακτάν
 23 σενε ἀρχιερεασληκ ἐττήμ
 65 σινημτέ ταρη πακα εττήμ
 Πουραγια τέφν ολτου τενίμ
 18 Ἀπριλιου 1869
 Γεενή Προδρομοσουν
 Γαϊρετήιλέν

Παινονίας Ἱερεμίας. Ὀνομάζομαι Μουράτ Κεΐσογλου τοῦ ἀειμνή-
 στου Συμεών. Γεννήθηκα στήν Κερμίρα τῆς ἐπαρχίας Καισερη [=
 Καισάρεια]. Ἐπέστρεψα στήν "Ἐστανέ" [= Κωνσταντινούπολη] τά
 πρώτα χρόνια τοῦ χίλια ὀχτακόσια. Διορίστηκα ἀπό τό θεό ἀρ-
 χιερέας στήν ἐνορία Παναγίας Ἐλπίδος τοῦ Κούμκαπι [= Κοντο-
 σκάλι]. Ὑπηρέτησα ὡς ἀρχιερέας 23 χρόνια. Πέθανα σέ ἡλικία
 65 χρονῶν. Ἐδῶ τάφηκε τό σῶμα μου. 18 Ἀπριλίου 1869. Μέ τή
 φροντίδα τοῦ ἀνεψιοῦ του Προδρόμου.

-12-

ειγ πιρατερ σεφα κελτιν πασιμα οκου
 πακί χαλιμε οκουγίαν αγλερ κερμισιτιμ
 γικιρμι ικι γιασινα σολτου κουλ τζεμαλιμ
 περισαν αγλερ= κεντιμ τογραματζη
 [α]νεστι ατιμ αλαματιμ σου τουνγιατα μιρατιμ
 γιογουρτζου ογλου χαγιουβαν ουστατιμ εσι
 τιρσε κοζλεριντεν καν αγλερ = πιρ βακιτ
 καλασι κεζτιμ τολαστιμ καρτασιμ κεντιμε
 σατικτιρ σαντιμ που τζαρεσις τερτι ορτα καζαν
 [τι]μ τουγιαρσα καρτασιμ ο ζεμαν αγλερ=
 χεκιμνερ πιλμετι νεγιτι τερτιμ σιμιτι παλικ
 [λι] ολτου βετανιμ γιουρτουμ κεντζ γιασιμτα кара
 [τοпр]αγα κιρτιμ τουγιαρ κιζ καρτασιμ ελαμαν
 αγλερ= πετεριμ αβρααμ βαλιτεμ μαργια
 [νас] [επα]ρχια χεμ κεσάρια κοβουμ
 σαρμισακλ[ι] μεβλουτουμ αντε ιραχμετ
 τζικαριν τζουμνениζ πουρτα [αλλαχιμιζα]

Ἄδελφέ μου! καλῶς ἦρθες στό προσκέφαλό μου. Διάβασε νά μάθεις τί μοῦ συνέβη ὅποιος διαβάσει μπορεῖ νά καταλάβει. Εἶχα γίνει εἰκοσιδύο χρονῶν καί ἔσβησε ἡ ὁμορφιά μου ὁ βασανισμένος μπορεῖ νά καταλάβει. Εἶμαι ξυλουργός καί ὀνομάζομαι Ἀνέστης. Στή ζωὴ δέν πέτυχα αὐτό πού ἤθελα. Ἄν τό ἀκούσει ὁ δάσκαλός μου Γιογουρτσούογλου Χατζῆ Γιουβάν θά χύσει μαῦρα δάκρυα. Λίγο πρὶν ἀπὸ τό θάνατό μου βγῆκα περιοδεῖα. Νόμισα πῶς ὁ ἀδελφός μου εἶναι ἔμπιστος. Τὴν ἀγιάτρευτη αὐτὴ ἀρρώστια ἐκεῖ τὴν κέρδισα ὁ ἀδελφός μου ἂν τό ἀκούσει τότε θά καταλάβει. Οἱ γιανοὶ δέ βρῆκαν τὴν ἀρρώστια μου. Τώρα τό Βαλουκλή ἐγινε ἡ πατρίδα μου, ἡ χώρα μου. Σέ νεαρή ἡλικία μπῆκα στό μαῦρο χῶμα ἡ ἀδελφή μου τό ἀκούει καί ὀδύρεται. Ὁ πατέρας μου ὀνομάζεται Ἀβραάμ καί ἡ μητέρα μου Μαρία. Γεννήθηκα στό χωριὸ Σαρμουσακλή τῆς ἐπαρχίας Καισάρειας. Ὅλοι σας ζητεῖστε ἐδῶ συγχώρηση ἀπὸ τό θεὸ γιὰ μένα.

-13-

Καισαριγετέ Ταβλουσούν καριεσιντε ολτού τεβλλουτή
 Σινσιλεσιντέν ὀρθόδοξος χακκ μεζχεπέ ίιτικατη
 [I]ντζίλι σεριφίν εβαμίρι ἀλιεσινε ταμμ ίγκηγιατή
 Παππα Ὀνούφριουσούν παππαδιασή Αἰκατερίνα ατη [vas]
 Δουκμάν τερτινέ τερμάν πουлмаκληγά ἀτζίζ καλτή
 Ὀλούμ μερχαμέτ ἔτμεγιοῦπ ὀτούζ ίκί γιασιντά τοραπα [κοτου]
 Μουπαρέκ τζιανή τα μουνεββέρ ἀχτέρ κιπί κοκέ τζητή
 Νε χικμέτ, τζουμά ἔρτισί τογούπ, ἀϊνί κουνου μουτεβεφά ὀλτ[ή]
 Ἄχ βέ ἔνίν ιλε κεντή ζεβτζινίν κουτζαγηντάν ἀρηλητή
 Δείψανουσούντα τζούμλε χριστιάν γιάς βε ἀχ τζηκαρτή
 Βεφατιντά τζούμλε κορενλέρ τεγίλ, πέλκι τασλάρ τα ἀγλατη
 Τζούμλε τερούνι τιλτέν Αλλαχ ταάλια ραχμέτ εαλέ ὀκουτή
 Ἐν ἔτει σωτηριῶ 1857 ἔν μηνί Αύγουστου 10

Ἡ Αἰκατερίνα, ἡ παπαδιά τοῦ παπά Ὀνούφριου, γεννήθηκε στό χωριὸ Ταλουσούν τῆς Καισάρειας. Ἀνέκαθεν ὑπῆρξε πιστός ὀπαδός τοῦ δόγματος τῆς Ὀρθοδοξίας καί σταθερός τηρητής τῶν ἔντολῶν τοῦ Εὐαγγελίου. Ὁ γιαντρός στάθηκε ἀνίκανος νά θεραπεύσει τὴν ἀσθενεία της. Ὁ θάνατος δέν τὴν λυπήθηκε καί τὴν ἔρριξε στό χῶμα σέ ἡλικία τριάντα δύο χρονῶν. Ἡ εὐλογημένη ψυχὴ της ἀνέβηκε στοὺς οὐρανοὺς σὰ φωτεινός ἀστέρας. Τί μυστήριο! Γεννήθηκε Σάββατο καί πέθανε τὴν ἴδια μέρα. Ἐγκατέλειψε τὴν ἀγκαλιά τοῦ συζύγου της μέ στεναγμούς καί ὀδυρμοὺς. Στό λείψανό της ἔκλαψαν ὄχι μόνο ὅσοι παρευρέθηκαν, ἀλλ' ἴσως καί οἱ πέτρες. Ὅλοι ζήτησαν ἀπὸ τὰ βάρη τῆς καρδιάς τους συγχώρηση ἀπὸ τό θεό. "Ἐν ἔτει σωτηριῶ 1857 ἔν μηνί Αύγούστου 10".

-14-

[vac]
 μεβλουτ ολτουμ 1865 Σεπτεμβρίου 23 τζαρσαμ
 πα κουνου πεφάτ όλτουμ Σαπουντζου εσνα
 φιντανιμ πηγν σεκιζ γούζ οτουζταν πηγ
 σεκήζ γούζ ατιής πεσε κατάρ γιασατήμ
 ότουζ πές σενέ ίομοϋρ κετζιρτημ μεφασίζ τουν
 γιατά πίν σενέ γιασασαν σονου γιόκτουρ
 τοπρακτάν χασίλ όλτουκ κένε τοπράκ
 ολατζαγιζ πιογιλε όλτούκτζα κίμσε άλ
 τανιπ κουναχά τάλμασιν ίνσανίν
 κιοζουνού τογιουράν πίρ άβούτζ τοπράκτηρ
 πουνού πιλίπ τουτάν καρτασλάρ κουναχτάν
 πάκτηρ [Που] πεφάτ έτέν καρτασηνήζ Ἴηστι
 λιανος οκουγιάν καρτασλάρ σιγχόρισι
 έτσιγλέρ

..... γεννήθηκα. Πέθανα τήν Τετάρτη 23 Σεπτεμ-
 βρίου 1865. Είμαι από τά έσνάφια τών σαπουνοπωλών. Ἐζησα από
 τό χίλια όχτακόσια τριάντα ώς τό χίλια όχτακόσια έξήντα πέν-
 τε. Ἐζησα τριάντα πέντε χρόνια. Ἄκόμη καί χίλια χρόνια νά
 ζήσεις στόν ψεύτικο αυτόν κόσμο δέν έχει τέλος. Ἄπό χώμα
 πλαστήκαμε, χώμα θά γίνουμε. Ὅσο ίσχύει αυτό μή τυχόν γελα-
 στεῖ κανείς καί ριχτεῖ στό βοϋρκο τῆς άμαρτίας. Ἐκεῖνο πού
 γεμίζει τό μάτι τοϋ ανθρώπου εἶναι μιá χούφτα χώμα. Ὅσα ά-
 δέλφια μας γνωρίζουν καί διαφυλάττουν αυτό θά εἶναι καθαροί
 από άμαρτία. Ὁ Στυλιανός, ό άδελφός σας πού πέθανε. Ὅσοι
 διαβάσουν (τό έπίγραμμα) νά ζητήσουν συγχώρηση.

-15-

Ναζάρ κήλ καπριμέ έϋ εχλι ιρφαν
 Οκοϋ τασημή αγνά κίμδιρ πούραδα γιατα[ν]
 Νιγδε καριεσί δελμοσόν βετάν
 Παρα ογλου χατζή χρίστο ογλου χατζή πάβλι πίρ ζατεκιαν
 Σενέ πίγγ σεκίζ γούζ γετιμός ικιτέ
 Νοέμβριος αγι ον γιετί ταρικτέ
 Ομρουμούν τεμαμή κίρκ πές γιασιντά
 Κοτζ εттіμ αχρετέ φανί τουνγιατάν.
 Εχλι εαλήμ ταρικιμί γιαζτή τασημά
 Οκουγιανλάρ ραχμετ τζικαρσίν τζαν[ιμα]
 Αλλάχ σαχ[ιπ] ολσοούν ουτζ εβλα[τιμα]
 Δζουμλεϊ αφ εϊλεσίν τζενάπη ραχ[μαν]

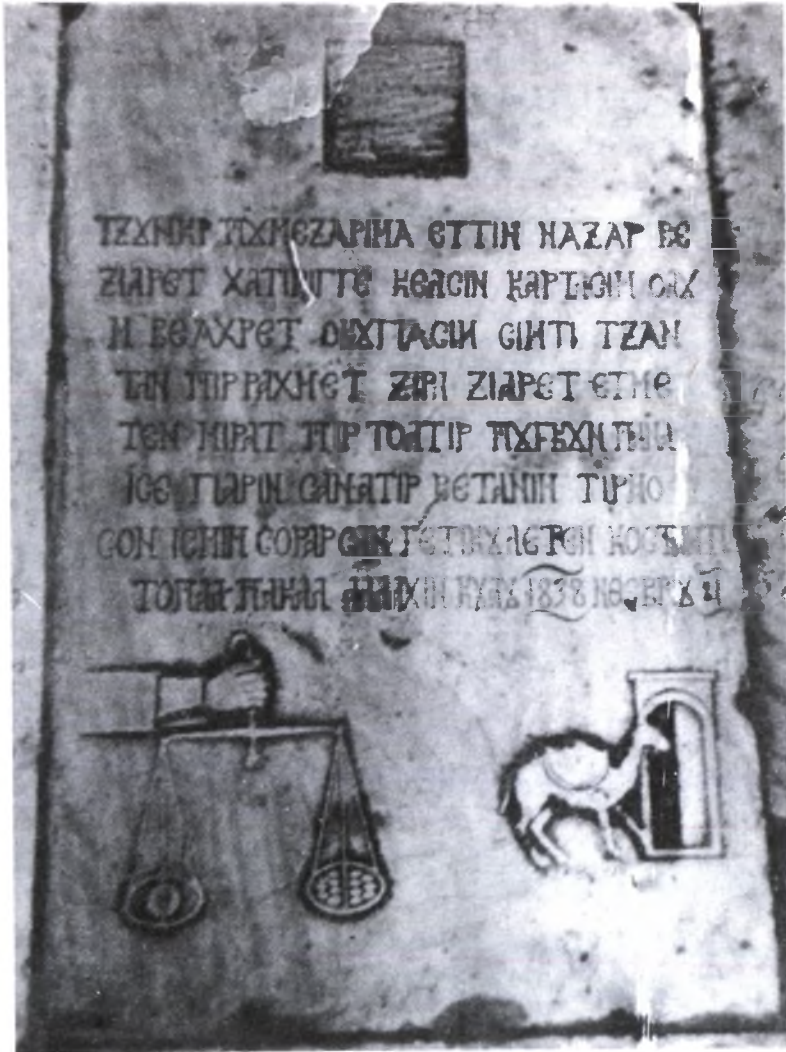
Σοφέ ἄνθρωπε! κοίταξε τόν τάφο μου. Διάβασε τήν ταφόπετρα μου καί μάθε ποιός εἶναι αὐτός πού ἀναπαύεται ἐδῶ. Πατρίδα μου εἶναι τό χωριό Δελμοσόν [= Τελμισός] τῆς Νίγντε [= Νίγδη]. Ἐνας ἀριστοκράτης ὁ Χατζῆ Παῦλος, γιός τοῦ Χατζῆ Χρήστου Παρά ὀγλοῦ. Τό τέλος τοῦ βίου μου σημειώθηκε στίς δέκα ἑφτά Νοεμβρίου τοῦ ἔτους χίλια ὀχτακόσια ἑβδομήντα δύο, σέ ἡλικία σαράντα πέντε χρονῶν. Ἀπό τόν ψεύτικο κόσμο μετοίκησα στήν ἀλλή ζωή. Ἄνδρας σοφός ἔγραψε τή ζωή μου στήν ταφόπετρα μου. Ὅσοι διαβάσουν νά ζητήσουν συγχώρηση γιά τήν ψυχή μου. Ὁ θεός νά ἀναλάβει τήν προστασία τῶν τριῶν παιδιῶν μου. Ὁ μεγάλος θεός ἄς συγχωρήσει τούς πάντες.

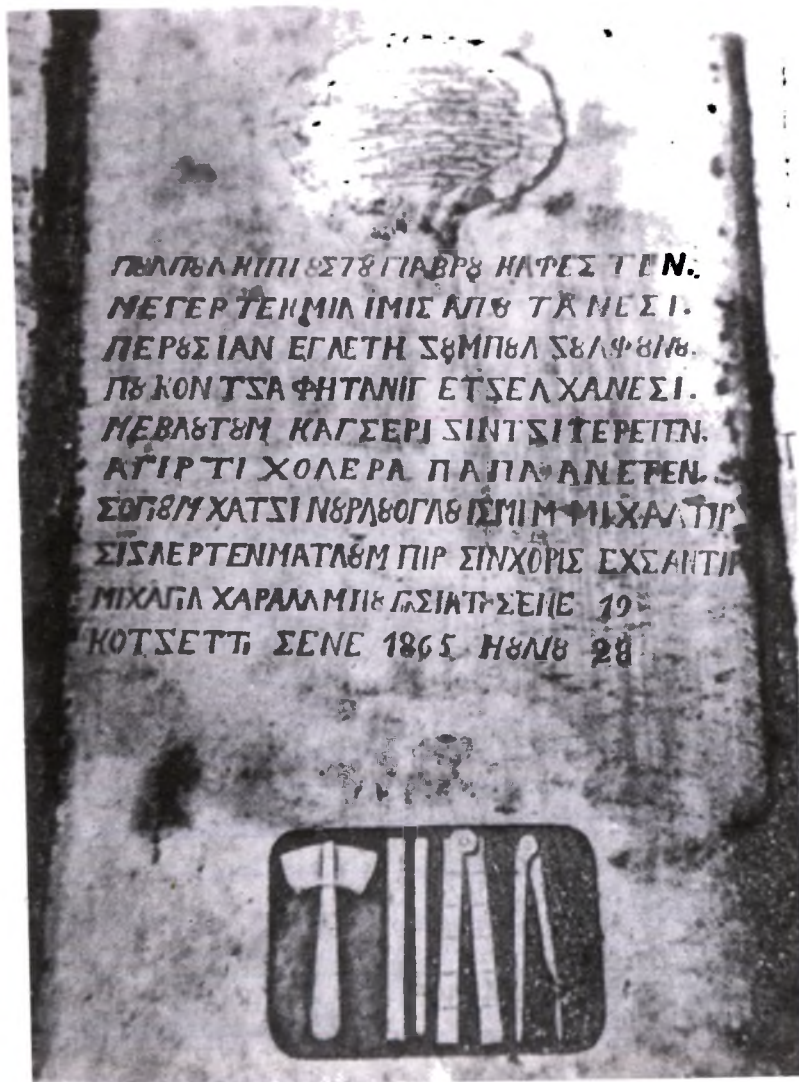
Ἡ εἴσοδος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Βαλουκλῆ

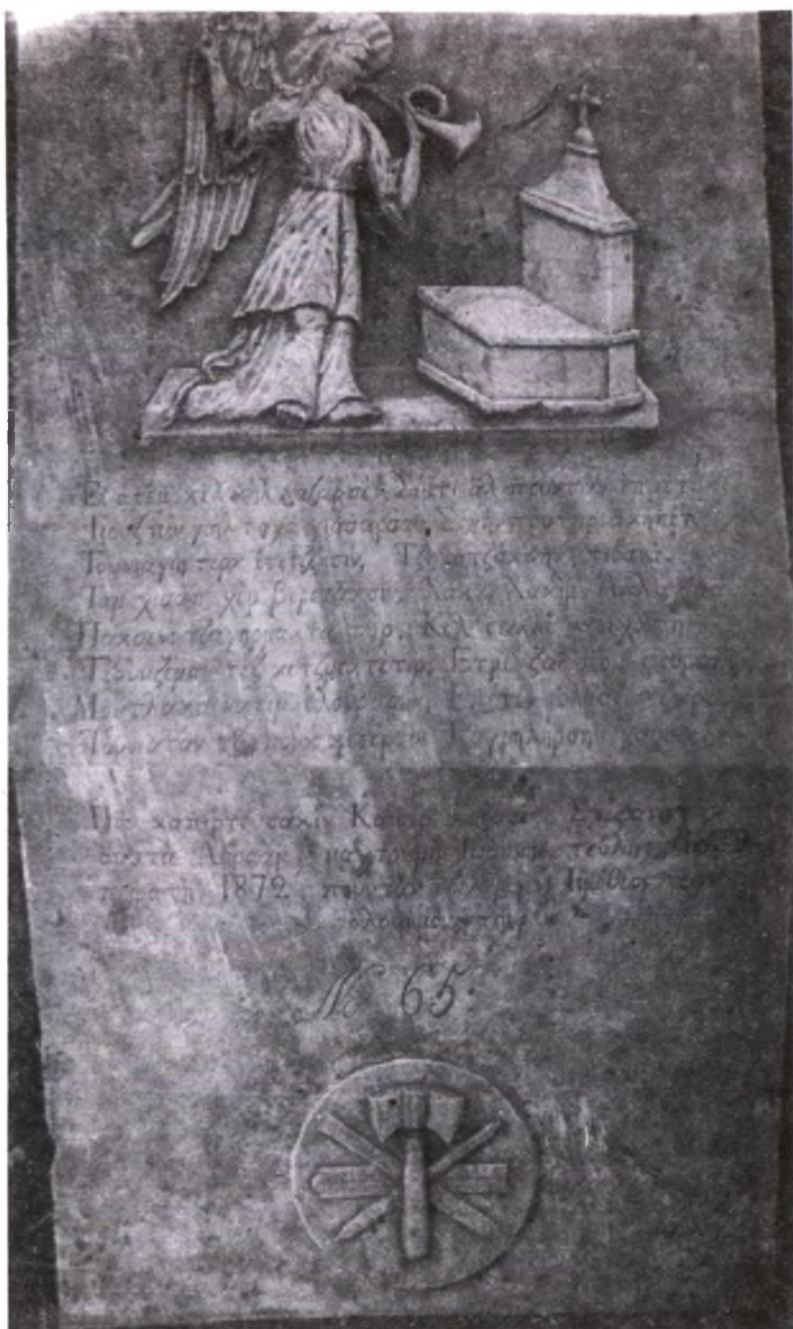
Ὁ περίβολος τῆς Μονῆς Βαλουκλῆ μέ τίς ἐπιτύμβιες πλάκες

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 1 ἐπιγραφή

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 3 ἐπιγραφή

Ή υπ' αριθ. 4 έπιγραφή

Ἡ ὑπ'ἀριθ. 5 ἐπιγραφή πού δημοσιεύεται ἀπό τόν Richard Clogg